

Dr. Lontai Lajos

Dr. Földes Ferenc
ferencfoldes@freemail.hu

A HONVÉDELMI MINISZTERIUM KÖZGAZDASÁGI ÉS PÉNZÜGYI HIVATAL VALAMINT JOGELŐDJEINEK TÖRTÉNETE

II. rész

Absztrakt

1968. január 1-től 1970. márciusig lényegében az 1965 szeptemberében kiadott állománytáblával azonos szervezet volt érvényben. 1970. március 16-tól 1972. június 1-ig a Pénzügyi Főnökség szervezete annyiban változott, hogy az állománytáblájából ismét kikerült a Népgazdasági (elszámolási) Osztály. 1972 júniusától szervezeti elemként létrehozták a Tervezési és Szervezési Osztályt a központi számfejtés és könyvelés, az adatfeldolgozás gépesítése, a számvitel és statisztika egyre bővülő feladatainak irányítására, valamint a törzstől ide került kiképzési és M feladatok szervezésére. A Pénzügyi Szolgálatfőnökség állománytáblájában meghatározott szervezet a '80-as évek folyamán – alapvető elemeit tekintve – lényegében megegyezett az 1974-ig már kialakult struktúrával. 1989. december 22-én hagyta jóvá a honvédelmi miniszter a Honvédelmi Minisztérium új állománytábláját. Korszakos változást jelentett a Vezérkar és a fegyvernemi irányítást végző főcsoportfőnökségek, fegyvernemi- és szolgálatiág-főnökségek – közöttük a Pénzügyi Szolgálatfőnökség – kiválása a Honvédelmi Minisztériumból és a Magyar Honvédség Parancsnokságához csatolása.

Kulcsszavak: *penzügyi szolgálat, Pénzügyi Csoportfőnökség, Pénzügyi Főnökség*

VI. A Pénzügyi Főnökség (Pénzügyi Szolgálatfőnökség) 1968. és 1980. között

1. A szervezeti és létszámváltozások

Ebben az időszakban történt változások sorrendben:

1968. január 1-től 1970. márciusig lényegében az 1965 szeptemberében kiadott állománytáblával azonos szervezet volt érvényben (45 tiszt, 21 polgári alkalmazott, összesen 66 fő).

1970. március 16-tól 1972. június 1-ig a Pénzügyi Főnökség szervezete annyiban változott, hogy az állománytáblájából ismét kikerült a Népgazdasági (elszámolási) Osztály és a továbbra is a főnökséghez tartozó szervezet létszámát az új kiképzési rendszerű műszaki csapatoknak a HM vezető szerveinél rendszeresített – a HM létszámát nem terhelő – állománytáblájában biztosították. Ez a szervezet kiegészült még a Vezérkar külön engedélyével – a vállalati gazdálkodás körébe került MN Gödöllői Gépgyár terhére foglalkoztatható – további 5 fő polgári alkalmazottal. A főnökség létszáma így ebben az időben 74 főre (45 tiszt, 29 polgári alkalmazott) növekedett.

Az 1972 júniusától érvényes állománytábla jelentős strukturális változásokat hozott a nevében is módosuló, most már Pénzügyi Szolgálatfőnökség életében. Ezek:

- szolgálatfőnökség törzséből kikerült a szervezési és mozgósítási, valamint a kiképzési főtiszt és megszűnt a hivatalsegéd munkakör. Egyidejűleg ide került a megszűnt ügyviteli iroda helyébe 1 fő ügyviteli főelőadó és 1 fő ügykezelő. Új beosztás ugyanitt a személyügyi főtiszt, a személyügyi munka decentralizálása kapcsán jelentkező feladatok végzésére,

- a megszűnt ügyviteli irodához szervezett gépírókat szétszították az egyes osztályoknak,

- szervezeti elemként létrehozták a Tervezési és Szervezési Osztályt a központi számfejtés és könyvelés, az adatfeldolgozás gépesítése, a számvitel és statisztika egyre bővülő feladatainak irányítására, valamint a törzstől ide került kiképzési és M feladatok szervezésére, továbbá a katonák életének és testi épségének sérelméből eredő károk – előzőleg a Jogi osztály által végzett, és a kiválásakor általa visszahagyott – megtérítési ügyeinek első fokon történő intézésére,

- a jogi szervezetek HM-en belüli összevonására hozott döntés alapján, a közvetlenül miniszteri alárendeltségbe tartozó HM Jogi és Igazgatási Főosztály létrehozásával kikerült a Pénzügyi Szolgálatfőnökség szervezetéből a Jogi Osztály, s vele az előző fejezetben ismertetett jogi tevékenység, a szolgálatfőnökségen maradó baleseti kártérítési ügyek intézése és a jogszabályok szerkesztésében való közreműködés kivételével.

1972. november 1-jétől a Pénzügyi Szolgálatfőnökség feladatul kapta az egész állományra kiterjedő munkavédelem és baleset elhárítás megszervezését és irányítását. Ehhez a szolgálatfőnökség állománytáblájába Balesetelhárítási- és munkavédelmi osztályt szerveztek 3 fő tiszttel (osztályvezető és 2 mérnök főtiszt), ami később 1 fővel (ov. h.) bővült. Az osztály további létszámát – a szűkös létszámtartalékok miatt, a Népgazdasági elszámolási osztálynál alkalmazott módszerének megfelelően – az új kiképzési rendszerű műszaki csapatok, illetőleg később a költségvetési üzemek HM létszámát nem terhelő állománytábláiban biztosították (1975-ben 6 főt).

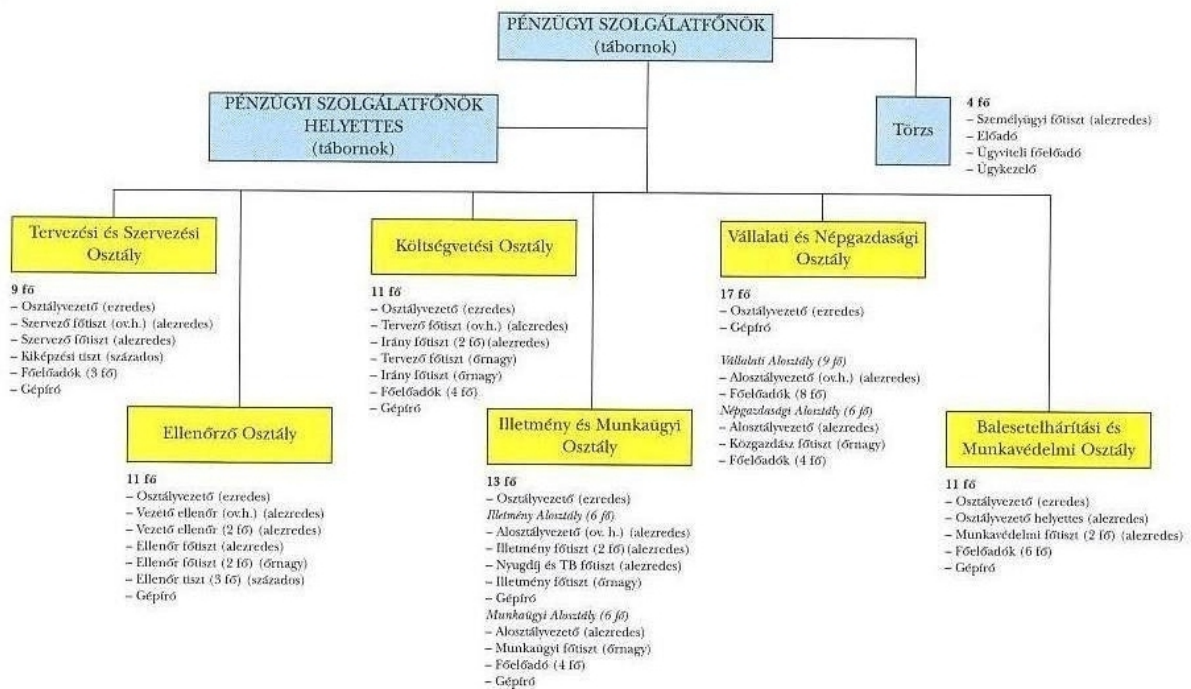
1974. januártól a HM költségvetési üzemek létrehozása kapcsán, a szakirányítási feladatok végzésére – a költségvetési üzemeknek a HM vezető szerveknél rendszeresített létszáma terhére – a Vállalati osztályhoz szerveztek újabb 3 főt. Ezzel együtt egy jelentős (17 fő létszámú) osztály alakult a vállalati

(költségvetési üzemi) szakirányításra, illetőleg az új kiképzési rendszerű műszaki csapatok által a népgazdaságnak végzett munkák elszámolására.

A Pénzügyi Szolgálatfőnökség többi osztályának (Illetmény és munkaügyi, Költségvetési, Ellenőrző) létszáma az időszak folyamán lényegében nem változott.

A Pénzügyi Szolgálatfőnökség létszáma az időszak kezdetén megállapított 66 főhöz képest, az előzőekben felsorolt szervezeti módosulások után, az időszak végére 78 főre (39 tiszt, 39. pa.) emelkedett. Ez a létszám volt érvényben a nyolcvanas évek legnagyobb részében is.

A HM PÉNZÜGYI SZOLGÁLATFŐNÖKSÉG 1972. ÉVI SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

A Pénzügyi Szolgálatfőnökség feladataiban és ennek megfelelően a szervezetében az 1968-1980-as időszak folyamán végbement változások mellett, fontos momentumként említhető a Szolgálatfőnökség új elhelyezési körletbe költözése.

1957-ben a Honvédelmi Minisztérium létszámának jelentős csökkentése és épületei egy részének a BM, illetőleg a Kormányőrség részére történt átadása következtében – a Balaton utcai épületbe, illetőleg a többi épület néhány belső (udvari) részébe húzódott össze. Ennek a helyzetnek az ideiglenessége azonban nyilvánvaló volt. A későbbiekben egyre fokozódó zsúfoltság oldására épült a XIII. kerületi Dózsa György út és Lehel út sarkán lévő régi laktanya területén három tizemeletes épület (a HM II.)

A Pénzügyi szolgálatfőnökségnek – amely a régi HM épületrésznek a korábbi VK épület megmaradt részével összekötött második emeletén helyezkedett el – nem volt tervezve a mozgatása. Annál váratlanabb volt a döntés, amelynek

értelmében a szolgálatfőnökségnek mégis – méghozzá 1974 tavaszán elsőnek – kellett kiköltöznie a HM II. nem a számára kialakított I. épületébe. Amennyire előnyös volt az új épületbe történt elhelyezés, annyira hátrányos volt a HM I.-ben maradó együttműködő szervektől – különösen a VK Anyagtervezési-, és a Szervezési csoportfőnökségeitől, valamint a Személyügyi Főcsoportfőnökségtől való elszakítás. A kapcsolattartás nehézkesebbé, időigényesebbé és költségesebbé, de végül is a hosszú évek alatt megszokottá vált.

A Pénzügyi Főnökség (1972 júniusától Pénzügyi Szolgálatfőnökség, rövidítve: PÜSZF-ség) történetében 1968 januárjától 1980 végéig tartó időszakban tükröződnek azok a változások, amelyek az ország és hadereje életében is végbementek. Ezek sorából érdemes kiemelni a következőket:

- a szolgálat szervezeti és működési mechanizmusának változásait;
- az irányítás (és ennek megfelelően a végrehajtás) új munkaterületekre való kiterjesztését; a hadsereg személyi állományának kötelezettségeit és jogait meghatározó új jogszabályok, és a végrehajtásukkal kapcsolatos pénzügyi vonatkozású belső rendelkezések kidolgozását.

A több mint egy évtizedig tartó időszakot – egy kissé leegyszerűsítve – a pénzügyi szolgálat új arculata kialakításának, illetve az ennek megfelelő tartós kiformalódása idejének is nevezhetjük. A Pénzügyi Főnökség (Szolgálatfőnökség) személyi állománya ebben a munkában hozzáértő módon, rendkívül áldozatkészen, eredményesen vett részt. Példaként megemlíthetjük a hivatásos állomány szolgálati viszonyára vonatkozó 1971. évi 10. sz. törvényhez és ennek végrehajtásához kapcsolódó rendelkezések kidolgozásában való részvételt. A katonák új illetményrendszerének és a polgári alkalmazottak új bérutasításának más szervekkel (pl. a Vezérkar Szervezési és Mozgósítási Csoportfőnökségével stb.) együttműködésben több mint fél éven át folyt előkészítő és kidolgozó munkáját a Főnökség illetékes osztályai a napi feladatok elvégzése mellett, állandó – sokszor éjszakába nyúló – túlórázással végezték. Rendkívüli erőfeszítéseiket a katonai fegyelem mellett, a jó ügy – a személyi állomány érdekében végzett munka – motiválta. Természetesen ez a munka csak egyetlen példa. Más, szintén nagyjelentőségű feladatok végzésében pl. a hivatásos állomány nyugdíjára, a költségvetési gazdálkodásra, a számvitelre, az adatszolgáltatás gépesítésére, a központi illetmény- és bérszámfejtésre, a munkavédelemre és baleset-elhárításra, a költségvetési üzemek létrehozására stb. vonatkozó szabályok kidolgozásában, illetőleg végrehajtásuk megszervezésében a Főnökség (Szolgálatfőnökség) állománya hasonlóan jelentős teljesítményt nyújtott.

A szolgálat, a vezetés különböző fokain és a végrehajtás szintjein is a parancsnok támaszává, igazi segítőjévé vált a pénzügyek és a gazdálkodás terén. Megfogalmazódott az az igény, hogy a végrehajtó (ezred) pénzügyi szolgálat vezetője a „főkönyvelő” szerepét töltsse be. Ehhez megfelelő szakmai tudásra, illetve képzettségre volt szükség, amelyet a pénzügyi állomány minden szinten fokozatosan szerzett meg. Részből a Főnökség (Szolgálatfőnökség) által központilag szervezett tanfolyamokon, valamint a katonai főiskolát végzett pénzügyi tiszteknek a szolgálatba kerülésével, a vezető szerveknél pedig az egyetemet végzettek számának további gyarapodásával.

A végrehajtó pénzügyi szolgálat helyzetére és szerepére egyértelműen utalnak az 1975. január 1-én hatályba lépett Szolgálati Szabályzatnak az ezred pénzügyi szolgálatvezetőre vonatkozó előírásai.

A Pénzügyi Főnökség (Szolgálatfőnökség) ebben az időszakban folyamatosan, kellő határozottsággal és követelménytámasztással irányította a pénzügyi szolgálat tevékenységét, végezte a pénzügyi ellenőrzéseket és a rá háruló operatív feladatokat.

A feladatoknak a főnökséghez (szolgálatfőnökséghez) tartozó szakterületeken való végrehajtása főbb vonalakban, a következőkben foglalható össze:

2. A költségvetési gazdálkodás

2.1. A költségvetési gazdálkodást folytató katonai szervezetek gazdálkodása

Az 1967. december 31-ig érvényben volt központi, tervutasításos gazdálkodási rendszer helyébe 1968-tól új gazdaságirányítási rendszer lépett. Az áttérés a hadsereg anyagi-pénzügyi ellátásának módját is közvetlenül érintette. A központi befolyásolás csökkenése, az önálló vállalati döntések és a piaci kapcsolatok lehetőségének megnövekedése a közgazdasági, illetőleg pénzügyi tevékenység fokozódását eredményezték a hadseregben is.

Az önálló költségvetési gazdálkodási rendszer lényege:

- kiterjedtebbé vált a pénzgazdálkodás;
- a parancsnokok jogot kaptak a költségvetési előirányzaton belüli átcsoportosításra;
- lehetővé vált a takarékos gazdálkodásból származó pénzmaradványok következő évben való felhasználása;
- a parancsnokok nagyobb lehetőséget kaptak egyes bevételek kiadásokra történő fordítására;
- mód nyílt a csapatjavító műhelyeknek és kapacitásuknak parancsnoki hatáskörben történő szabadabb felhasználására.

A kísérletként bevezetett – a felsorolt változtatásokkal járó – új gazdálkodási rendszert 1970 január 1-jével kiterjesztették a fegyvernemi és szolgálati ág főnökségek alárendeltjeire (63/1969. MN. PüF.-MNVK 4.Csf. közös utasítás). Ezzel egyidejűleg indult meg az önálló költségvetési gazdálkodás „csapatpróbája” is. A zalaegerszegi magasabb egység áttért erre a gazdálkodási rendre.

Egy év elteltével, 1971 elején a Pénzügyi Főnökség az MNVK 4. Csoportfőnökséggel megvizsgálta a magasabb egységnél a gazdálkodási rendszer gyakorlati működését. Megállapították, hogy az új gazdálkodási forma biztosítja az anyagi-pénzügyi eszközök differenciált felhasználását, a hatáskörök bővülése pedig lehetővé teszi a fenntartási- illetve karbantartási- javítási „hitelek”

hatékonyabb felhasználását. A felhasználási lehetőségek szélesedése következtében a parancsnoki érdekeltség fokozódása is tapasztalhatóvá vált. Ám felszínre kerültek a végrehajtás nehézségei, problémái is. Ez a gazdálkodási szemlélet lassú változásában, a korábbi kötött beszerzési rend helyébe lépett, a szükségleteknek megfelelő beszerzések és átcsoportosítások indokoltnál óvatosabb, vontatottabb megvalósulásában mutatkozott meg leginkább. Nem alakultak ki a gazdálkodás ellenőrzésének megfelelő módszerei sem. Ami nemcsak a gazdálkodó egységekre, hanem a felsőszintű gazdálkodó szervekre is vonatkozott.

A vezérkar főnöke 1972. január 1-jétől a hadsereg valamennyi alakulatánál, intézeténél és egyéb szervénél elrendelte az eddig csak kísérleti területeken működő önálló költségvetési gazdálkodási rendszer alkalmazását. Ezzel teljes egészében megszűnt a költségvetési előirányzatok fegyvernemek és szolgálati ágak szerinti elkülönültsége, s helyébe az egycsatornás költségvetési előirányzat-gazdálkodás és pénzellátás lépett.

1973. január elsejével a hadsereg szociális és kulturális intézményeinél bevezették a költségvetési folyószámlás gazdálkodási rendszert.

Az önálló költségvetési gazdálkodásnak a hadseregben három formája fordult elő:

- a bruttó rendszerű egység- vagy csapatgazdálkodás (a közvetlen védelmi feladatokat ellátó egységeknél, intézeteknél és szerveknél, tehát a hadsereg gazdálkodó szerveinek túlnyomó többségénél), ahol mind a kiadási, mind a bevételi előirányzatokat tervezni kellett, a bevételek felhasználására csak szűk lehetőség volt;

- a nettó rendszerű költségvetési folyószámlás gazdálkodás (az úgynevezett költségvetési folyószámlás szerveknél és az új kiképzési rendszerű műszaki csapatoknál), ahol a bevételeket a tervezett mértékben felhasználhatták, nem fedezett kiadásaikhoz pedig költségvetési támogatást kaptak;

- az önálló elszámolási rendszerű költségvetési üzemi gazdálkodás.

Az önálló költségvetési gazdálkodást szabályozó 7/1972 MNVK. 4. Csf – MN PüF. közös utasítás részletesen tartalmazta a csapatok és középírányító szervek gazdálkodási feladatait az éves költségvetési előirányzat elkészítésére, felülvizsgálatára és jóváhagyására, az előirányzatok évközi változtatására, a pénzellátás rendszerére, a bevételek tervezésére és felhasználására, a csapatjavító műhelyek működésére, az anyagok átcsoportosítására, a kötelezettség-vállalásra, a beszerzések végrehajtására, valamint az alakulatok ártevékenységére, nyilvántartási, adatszolgáltatási és beszámolási kötelezettségére kiterjedően.

Az új gazdálkodási rendszer bevezetésével és alkalmazásával kapcsolatban kiadott az előzőekben említett PM-i, VKF-i, VK 4. Csf.-MN PüF-i, valamint az ezekhez kapcsolódó további szakmai rendelkezések hosszú időn át képezték alapját a hadsereg gazdálkodásának. A költségvetési előirányzatok készítésére évente kiadott intézkedéseikben a VK 4. Csf-ség és a PüF-ség ezek előírásainak

betartására rendszeresen felhívták a gazdálkodó szervek, az anyagi-pénzügyi terveket készítőik figyelmét. Évenként határozták meg a kiemelt költségvetési tételeket és a gazdálkodásról szóló éves beszámoló jelentések elkészítésének szabályait is.

A parancsnokok és a szolgálati ágak vezetői lényegében a '70-es évek végére valósították meg az új elvek szerinti gazdálkodást. Ekkorra tehető az 1968-ban kitűzött célok elérése.

2.2. A vállalati és költségvetési üzemi gazdálkodás

A gazdaságirányítási rendszer 1968. évi változásai elsősorban a vállalati szféra gazdálkodását érintették, így azokat a vállalatokat és gazdaságokat is, amelyek valamilyen formában kapcsolódtak a hadsereghez, a Honvédelmi Minisztériumhoz. Csupán az építési feladatokkal összefüggő (tehát nem gazdálkodási jellegű) kapcsolat állt fenn a hadsereg építési-beruházási feladatait kivitelező – 1950-ben alapított – Építőipari Kivitelező Vállalattal. Szorosabb, részben már felügyeleti jellegű volt a kapcsolat a hadsereg által igénybevett erdő- és mezőgazdasági területek hasznosítására 1967-ben létrehozott MN Veszprémi Erdőgazdaságnak, valamint a budapesti székhelyű MN Erdő-, Vad- és Mezőgazdaságnak. A HM felügyelete alatt jött létre – a Vörös Csillag Traktorgyár leválasztott gödöllői gyáregységének és a hadsereg leginkább vállalati jellegű Központi Páncélos és Gépjármű Javító Üzemének összevonásával – a MN Gödöllői Gépgyár. A gazdálkodási rendszer korszerűsítése, a hadsereg építési feladatainak decentralizálása keretében, a minisztériumi feladatokból való leválasztásával – szintén a HM felügyelete alatt – hozták létre 1971. március 1-jével a Közületi Beruházó Vállalatot.

A HM felügyelete alá tartozó vállalatok szakirányítását – amelyeknek a gazdálkodására a sajátosságok mellett a népgazdasági szabályozók vonatkoztak, s amelyet a '68-as változások természetesen alapvetően érintettek – az illetékes HM szervek végezték, együttműködve a gazdasági, pénzügyi irányítást és felügyeletet gyakorló Pénzügyi Szolgálatfőnökséggel. Ezeknek, a költségvetési gazdálkodástól eltérő tervezési-, beszámolási-, nyereség- és keresetszabályozási stb. feladatoknak a végzésével összefüggésben bővült ki a Pénzügyi Főnökség népgazdasági osztálya a vállalati alosztállyal, majd 1972-ben újabb létszámemeléssel létrejött a vállalati és népgazdasági osztály.

1974-ben és 1975-ben alakultak meg a hadsereg költségvetési üzemei. A bruttó rendszerű költségvetési gazdálkodásról az ennek megfelelő gazdálkodási formára tértek át a hadsereg haditechnikai eszközeit javító HM-közvetlen bázisok, szertárak és más kijelölt szervek. Létrehozásuk a ráfordítások és teljesítmények egybevetésének (a gazdaságosság mérésének), a jövedelmezőség érvényesítésének, a pénzügyi egyensúly megvalósítására törekvésnek, a teljesítményarányos érdekelttség és ösztönzés biztosításának bevezetésével –megfelelt a gazdálkodási rend 1968-as változásainak. Ösztönző hatása volt benne a hadsereg állandóan feszítő létszám gondjainak is, mivel a költségvetési üzemi gazdálkodásra áttért katonai szervezetek nem terhelték tovább a hadsereg létszámát.

A költségvetési üzemek tevékenységét az előjáró HM-szerveik irányították. Az illetékes HM-szervek pénzügyi (al)osztályainak feladata kibővült. Részt kellett venniük az üzemi tervek, költségvetések és mérlegbeszámolók elkészítésében és bírálatában, segítséget kellett nyújtaniuk az üzemek működéséhez és gazdálkodásához.

A Pénzügyi Szolgálatfőnökség – az előbbieken túl – felelős volt az üzemi gazdálkodás megszervezéséért. Elvégezte a gazdálkodás teljes körű szabályozását. Bírált, elemezte és összesítette a terveket és beszámolókat. Jóváhagyta a létszámot, az átlagbért, a beralapot. Közvetett irányítást gyakorolt az MNVK 4. Csoportfőnökség a tervek és beszámolók jóváhagyásával, az ártevékenység szabályozásával.

A költségvetési üzemek létrehozása jelentősen növelte a pénzügyi szolgálat felső vezetésének és az érintett középírányító pénzügyi (al)osztályok, továbbá a végreható szervek feladatait. Az új kategóriák: a létszámgazdálkodás, az új számvitel, az árrendszer, az eszközgazdálkodás és a személyes érdekeltségi rendszer megjelenése a szakmai felkészültség növelését igényelte.

2.3. A népgazdaság állandó és ideiglenes megsegítése

Az 1964-ben létrehozott új kiképzési rendszerű műszaki csapatok a tárgyalt időszak folyamán folytatták az országos építési feladatokban való állandó közreműködésüket. A foglalkoztatás rendjét a Honvédelmi Bizottság (a kormány szűkebb kabinetje) határozata alapján PM-OT együttes utasítás, és ennek alapján rendszeresen – szinte évenként – megújított HM és PüSzF utasítások szabályozták. A bruttó rendszerű gazdálkodásról az önelszámoló rendszerre történő áttérés következtében alapelvvé vált, hogy a katonai munkaerő foglalkoztatása révén a vállalatok nem kerülhetnek előnyösebb helyzetbe, mintha polgári munkaerőt alkalmaznának. Ezért nem csak a munkabérek, hanem minden olyan járandóság is megtérítésre került, amelyek a polgári dolgozók alkalmazásánál is felmerültek. A megkötött megállapodások és a termelőmunka hatékonyságának növekedése révén az építő csapatok 1980-tól költségvetési támogatás nélkül, bevételeikből tudták a kiadásukat fedezni.

Folytatódott a hadsereg egyes szervezetei részéről – a katonai feladatok teljesítése mellett végzett – a népgazdaság ideiglenes megsegítése is. Ennek fő területe az aratási és az őszi betakarítási munkákban való részvétel volt. Folytatódott az elemi csapások elhárításában, a robbanótestek felkutatásában és megsemmisítésében való részvétel is, de még számos új forma is megjelent (pl. a hadsereg eszközeivel történő munkavégzés, szállítás, csapatszállító repülőik igénybevétele az export szállításokban, ideiglenes hídépítésben, folyami csőfektetésekben való részvétel stb.).

Az évek során növekvő munka – amelynek éves bevétele mintegy 150 millió forint, létrehozott értéke pedig mintegy egymilliárd forint volt – fokozott erőfeszítéseket igényelt a pénzügyi szolgálat minden szintjén.

3. A személyi állomány járandóságai

Az 1968-as gazdasági reform a gazdálkodás mechanizmusába hozott változásai mellett a személyi állomány jogosultságainak kedvezőbbre fordulásában is éreztette hatását. Ebben kiemelkedő szerepe volt a fegyveres erők és fegyveres testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 1971. évi. 10. számú törvényerejű rendelet – az új „tiszti törvény”– 1971. június 1-jei hatálybalépésének.

3.1. A személyi állomány illetménye (munkabére)

Az elvégzett összehasonlítás szerint 1968-ban a hivatásos állomány illetménye több mint 25 százalékkal maradt el a polgári báziskeresetek színvonalától. Ebből kiindulva került sor a tárgydőszakban a hivatásos állomány illetményét javító intézkedésekre. Kisebb lépés volt ezen az úton az érvényes illetményrendszerhez kapcsolódó illetménykiegészítés végrehajtása 1970. március 1-jétől.

Korszakos jelentőségűnek nevezhető a hivatásos állomány új illetményrendszerének kidolgozása és bevezetése 1971. június 1-jétől.

Az eddigivel megegyező, három-tényezős alapilletményből (rendfokozati illetmény, beosztási illetmény, szolgálati időpótlék) és a különböző pótlékokból álló illetményrendszer tartalmi szempontból lényegesen megváltozott. Különösen a beosztási illetmények módosultak.

Az új beosztási illetményrendszer – belső fokozatainak szaporításával, valamint esetenként a rendszer összegeinek egyidejű „megemelésével” – a 80-as évtizedben is képes volt befogadni a HM tárca számára biztosított soros (évenként tervezett), valamint rendkívüli illetményfejlesztéseket.

Az új illetményrendszer megalapozásához hozzátartozott a tiszti és tiszthelyettesi beosztások felülvizsgálata és újbóli rangsorolása (a beosztási illetménykategóriákba való besorolása), amelyet a Pénzügyi Főnökség, a VK Szervezési és Mozgósítási Csoportfőnökségével együttműködve, hosszadalmas munkával végzett el.

Kedvező változás, hogy a közszolgálati korpótlék öt évenként két százalékkal emelkedő rendszerével eddig megegyező szolgálati időpótlék, öt évenként három százalékkal emelkedőre alakult át, és súlyát jelentősen megnövelte az alapilletményen belül.

A pótlékoknál a már említett megszűnések mellett a legjelentősebb módosulás a százalékos mértékek fix összegűvé válása, amely azt kívánta kifejezni, hogy a veszélyért, ártalmakért stb. a bázisul szolgáló alapilletménytől függetlenül, azonos összegű díjazás jár.

A polgári alkalmazottak bérét ebben az időszakban általában a hivatásos állománnyal együtt emelték.

1972. január 1-jétől a fontos, bizalmas és kvalifikált munkakörökben dolgozók fokozottabb elismerésére jött létre a kinevezett polgári alkalmazottak állománycsoportja. Az e körbe soroltak részére:

- a munkaköri béren felül havi 250–1050 Ft-ig terjedő törzsbér;
- a táppénzes időre évi 120 napi kereset-kiegészítés;
- átszervezés, vagy helyőrség változtatás miatt történt munkaviszony megszüntetés esetén 1-5 havi bérnek megfelelő elhelyezkedési segély került bevezetésre. Ezzel a HM területén is létrejött az a kiemelés, amely a Belügyminisztériumban az „irodai rendfokozatú” és az úgynevezett szerződéses polgári alkalmazottak között már korábban is fennállt.

A polgári alkalmazottak helyileg képződő bérmegtakarításai szélesebb körű felhasználása 1968. január 1-jétől vált lehetővé. Ez különböző módosításokkal hosszú időn át alapját képezte a polgári alkalmazottak bérgazdálkodásának.

3.2. A sorállomány illetménye

Ebben a meghatározó elv az volt, hogy a sorállomány szükségleteit természetben kell biztosítani. Ebből kiindulva a költségvetési eszközöket elsősorban az élelmezés, a ruházat stb. színvonalának emelésére fordították. Ezért az úgynevezett „zsoldilletmény” emelésére csak hosszabb időszakonként kerülhetett sor. A tárgyidőszak során fogalmazódott meg az elv, hogy a sorkatonának – a hozzátartozókat mentesítve az anyagi terheléstől – a hadseregtől olyan színvonalú illetményt kell kapniuk, amely a természetben nem biztosítható szükségleteik kielégítésére elegendő. Erre az időszakra esik a honvédelmi törvény alapján ideiglenes szolgálatra behívott tartalékos hadkötelesek pénzbeli ellátásával kapcsolatos új rendelkezés hatályosulása. Ennek lényegét a szolgálat alatti keresetvesztés kiegészítésének megoldása jelentette azzal, hogy a tartalékosokat foglalkoztató munkáltatókat ún. kereset-kiegészítés fizetésére kötelezte.

3.3. A hivatásos állomány új nyugdíjrendszere

A hivatásos állomány új nyugdíjrendszerének kidolgozása és 1970. június 1-jétől való bevezetése – az illetményrendszerhez hasonlóan – korszakos jelentőségű lépésnek tekinthető a hivatásos szolgálat magasabb nyugdíjmértékkel történő fokozottabb elismerése, a hivatásos katonák helyzetének kedvezőbb tétele terén. Az új szabályozást az 1971. évi 10 tvr. VI. fejezete alapozta meg, a részletesebb rendelkezéseket pedig – e törvényerejű rendelet felhatalmazása alapján – a 22/1971 (VI.1.) Korm. számú rendelet állapította meg. A fegyveres erők és a fegyveres testületek tagjaira egyaránt kiterjedő két jogszabályhoz az illetékes miniszterek fűztek további végrehajtási rendelkezéseket. A hosszabb időt igénylő kidolgozó, széles körű egyeztetéssel járó munkában a HM-nek és ezen belül a Pénzügyi Főnökségnek vezető szerepe volt.

3.4. A személyi állomány egyéb pénzbeli járandóságai

A Pénzügyi Főnökségnek a tárgyalt időszakban a személyi állomány – az előbb ismertetett járandóságokon túl – egyéb pénzbeli juttatásaival kapcsolatban

folytatott szervező, kidolgozó és irányító tevékenységét is az új gazdálkodási rendszer és annak lehetőségei, a személyi állomány életkörülményei javítására hozott döntések és jogszabályok, valamint más (pl. a polgári életben bekövetkezett és a hadseregbe is befolyást gyakorló) változások határozták meg.

Ezek közül a legfontosabbakat – vázlatosan – a következőkben foglalhatjuk össze:

- 1968 áprilisában először került sor a hivatásos és továbbszolgáló állomány valamint a polgári alkalmazottak általánosnak tekinthető rendkívüli jutalmazására. A központilag keletkezett illetmény- és bérmegtakarításokból fedezett, később „anyagi elismerésnek”, majd „teljesítmény elismerésnek” nevezett juttatás összege folyamatosan emelkedett az egyhavi illetmény összegére. Ezzel a hadseregben is megvalósult a közszolgálatban és a társadalmi szervezeteknél már alkalmazott „13. havi illetmény” kifizetésének rendszere;

- a költségvetésben – a csapatoknál az illetmények (bérek) után egy százalékkal, a HM-nél hat százalékkal – tervezhető parancsnoki jutalmazási kereteket az illetmény- és bérmegtakarításokból kiegészítve, a katonai szervezetek és az egyes állománycsoportok között 1,5-5 százalék között differenciált, új parancsnoki jutalmazási rendszer került kidolgozásra és bevezetésre;

- a hivatásos állomány részére 1969-ben vezették be a polgári dolgozókéval azonosan – a 25 és 50 év munkaviszony alapján járó – jubileumi jutalmat. A kedvezmények bővülését jelentette a jubileumi jutalom jogosultsági szabályainak az 1971. évi 10 tvr. alapján történt módosítása. Ettől kezdve a hivatásos állományúak először 25 év szolgálat után, azt követően pedig 10 évenként – tehát hamarabb – kaphattak jubileumi jutalmat;

- az 1971. évi IV törvény (az un. „ifjúsági törvény”) hadseregbeli végrehajtásának egy lépése volt a fiatal tisztekről és tiszthelyettesekről való gondoskodás új formájaként a hosszú lejáratú családalapítási előleg bevezetése;

- a szociális gondoskodás jegyében indult be – és vált évente ismétlődővé – a nagycsaládos hivatásos és továbbszolgáló katonák, valamint polgári alkalmazottak segélyezése. Az erre vonatkozó rendszer kialakítása a Pénzügyi Főnökség előzetes helyzetfelmérése alapján történt, s ezt követően 1968-ban került sor először a családi jövedelmek és a családok nagysága alapján differenciált összegű segélyezésre. A támogatás jogcíme időközben kedvezőtlen anyagi helyzetű tiszti, tiszthelyettesi és polgári alkalmazotti családok segélyezésére változott, ami a segélyben részesíthetők körének bővítésére utal;

- az említésre méltó juttatások közé tartozik a sorkatonai szolgálatból leszerelők egyszeri pénzjuttatásának bevezetése 1970. január 1-jétől. A juttatás célja a leszerelő sorkatonák polgári életbe történő visszatéréséhez, beilleszkedéséhez anyagi segítség nyújtása. A szolgálatteljesítés során szerzett érdemek és a katonák személyes, valamint családi körülményei alapján differenciált támogatás egy újabb lépés volt a szociális gondoskodásban. Ezt megelőzően a Kormány intézkedett arra, hogy a sorkatonák által eltartott hozzátartozók (gyermek, feleség, gondoskodásra szoruló szülő stb.) részére a szolgálati idő alatt családi segélyt

folyósítsanak. (A Pénzügyi Főnökség a tárgyalt időszakban – az előzőekben felsoroltakon kívül – még számos pénzbeli juttatás szabályainak kidolgozásával, felülvizsgálatával és többnyire kedvező irányú megújításával foglalkozott.)

4. A Pénzügyi Főnökség egyéb tevékenysége

A következőkben azokkal a munkaterületekkel kapcsolatos jogszabály- és utasítás-alkotó tevékenységről szólnunk, amelyekről az előzőekben még nem esett szó, ám a tárgyalt időszakban jelentős feladatot adtak a Pénzügyi Főnökségnek.

4.1. A hadsereg tagjainak okozott károk megtérítése

Az előző fejezetekben már volt szó a katonák életének és testi épségének sérelméből eredő károk (a továbbiakban baleseti károk) megtérítéséről. Ezekkel az ügyekkel a jogi osztály a polgári jog általános szabályai alapján, a katonák igénybejelentése, illetőleg az általuk kezdeményezett peres eljárások kapcsán foglalkozott. 1968. január 1-jétől új Korm. rendelet és a végrehajtására kiadott HM-BM-IM-PM számú együttes rendelet, gyökeres változást hozott a fegyveres erőknél és fegyveres testületeknél szolgálatot teljesítő hivatásos, továbbszolgáló, sor- és tartalékos állományú katonák kártérítési ügyeiben.

A jogszabály kidolgozását a HM Pénzügyi Főnökség végezte, illetőleg vezette, az IM és a BM közreműködésével. Az új rendelkezések a Munka Törvénykönyvének a dolgozók baleseti kártérítési rendszeréből kiindulva – a sajátosságokat figyelembe véve – tartalmazták a katonák ilyen ügyeinek intézését. A kártérítési jogosultság, az igény érvényesítésére vonatkozó eljárás, különösen az igénybejelentésre való felhívás kötelezettsége stb. nagymértékben elősegítették a katonák jogainak érvényre jutását, ami az ügyek számának jelentős felszaporodásában is megmutatkozott.

A Pénzügyi Főnökségnek az egyedi kártérítési ügyek intézésén kívül – mint a kártérítési eljárások kijelölt elvi irányítójának – számos tennivalója akadt az új szabályok zökkenőmentes érvényesülésének biztosításában. Így a kihirdetett jogszabályok széles körű oktatásán kívül „Tájékoztató”-t készített és adott közre az eljárási és tartalmi kérdésekről. Kialakította a balesetekről készített jelentések, a társadalombiztosítási ellátások és a balesetekkel összefüggő más iratok Pénzügyi Főnökségen történő központi kezelését, hogy a kártérítési ügyekben hozandó határozatokhoz szükséges okmányok egy helyütt rendelkezésre álljanak. (Az így kialakított adatkezelési rendszer szerepet játszott abban, hogy a jogi osztálynak 1972-ben a főnökségből történt kiválása után is a Pénzügyi Főnökségen maradt a kártérítési ügyek első fokú intézése.)

Mint a témához kapcsolódó kérdés említhető a katonai kötelemekkel összefüggő baleset vagy betegség következtében meghalt katonák hozzátartozóinak segélyezése. A jogosultságot a Pénzügyi Főnökség bírálta el, és engedélyezte a baleseti kártérítésen felül, az erre vonatkozó eljárási szabályok szerint.

Kissé ellentmondásos, hogy amíg a katonák kártérítésének megállapítása központosított eljárásban történt, addig a polgári alkalmazottak ilyen jellegű

kártérítési ügyeit – miként a polgári munkáltatóknál – az alakulatok parancsnokságainál intézték a Munka Törvénykönyve előírásainak figyelembe vételével. Ezen a téren esetenként a kellő szakértelem hiánya okozott gondot, ám a Pénzügyi Főnökségtől történő tájékozódás és a bírósági út kezdettől való igénybevételi lehetősége alapvetően garanciát jelentett a polgári alkalmazottak jogainak érvényesülésében is.

4.2. A hadsereg tagjainak anyagi felelőssége

A hadsereg életében sajátos helyet foglal el a katonák anyagi felelősségének szabályozása az általuk a hadseregnek okozott károkért. A tevékenység jellege, az eszközök felhasználásának módja stb. széles lehetőséget ad a véletlen és vétkes károkozásra. Nem véletlen, hogy a károk, veszteségek megelőzése érdekében az anyagi felelősségi szabályok általában mindig szigorúak voltak, illetve az anyagi fegyelem javulásától, vagy romlásától függően enyhültek vagy szigorodtak.

A honvédség iránti tartozás (az állomány körében egyszerűen: „htk”) megállapításának, vagyis az anyagi felelősség új szabályainak kidolgozása és bevezetése az időszak elején, 1970-ben történt.

Az új rendelkezések az anyagi felelősség mértékét lényegében a munkaviszonyban álló dolgozók károkozására megállapított mértékre enyhítették.

A kártérítési eljárás gyakorlatának elvi irányítását a HM utasítás az MN pénzügyi főnök feladatává tette. A Pénzügyi Főnökség (Szolgálatfőnökség) eleget téve kötelezettségének, szervezte és ellenőriztette az alakulatoknál, az előljáró szerveiknél a kártérítési tevékenységet. A hatáskörébe tartozó konkrét ügyekben (pénzügyi károk, leírások) meghozta a szükséges döntéseket.

4.3. Baleset-elhárítás és munkavédelem

A hadseregben, főként a vállalatoknál, javító bázisokon, raktáraknál folytatott, a polgári alkalmazottakra kiterjedő baleset-elhárítási és munkavédelmi tevékenység központi szervezése, irányítása és ellenőrzése 1956 óta – a HM Vállalati Osztályának a Pénzügyi Csoportfőnökséghez kerülésével – tartozott a csoportfőnökség, illetve utódszervezetei feladatkörébe. Ezt a minisztériumi szintű feladatot az illetmény és munkaügyi osztály egy fővel (előbb polgári alkalmazott technikussal, majd munkavédelmi szakmérnök tiszttel) végezte a vonatkozó általános rendelkezések alapján. A munkában természetesen együttműködtek a szakszervezet munkavédelmi felügyelőivel.

Az, hogy e terület a hadseregben reflektorfénybe került, és az első lépéseket meg is tették ennek kezelésére, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 1969-ben kidolgozták és megjelentették a baleset-elhárítás és a munkavédelem belső szabályait. Ezek azonban csak a polgári állományt érintették.

A fejlődés legnagyobb jelentőségű lépése a hadsereg teljes személyi állományára kiterjedő, egységes baleset-elhárítási és munkavédelmi tevékenységi rendszer megszervezése és bevezetése. Ezt a feladatot is a Pénzügyi Főnökség kapta meg.

A főnökség szervezetében 1972 júniusában létrehozott – és a későbbiekben a feladatnak megfelelően fokozatosan növekvő létszámú – Baleset-elhárítási és Munkavédelmi osztály mintegy másfél éves előkészítéssel alakította ki az egységes rendszert, és kezdte meg az általános érvényű jogszabályoknak és a hadsereg sajátosságainak megfelelő felső szintű tevékenységét. Ezzel az előzőleg a katonák vonatkozásában fegyvernemek szerint szétaprózott irányítás, követelménytámasztás egy kézbe került, és hatékonysága, valamint a törvényes rendelkezések betartásának garanciája kiemelkedő mértékben javult.

A baleset-elhárítás és munkavédelem szervezésének és irányításának feladata és felelőssége – a teljes személyi állományra kiterjedően – lényegében 1974-től, mintegy 15 éven át tartozott a Pénzügyi Szolgálatfőnökséghez.

A baleset-elhárítás és munkavédelem területén a tárgyalt időszakban végzett tevékenységet röviden a következőkben foglalhatjuk össze:

- Folyamatosan kidolgozásra és bevezetésre kerültek a baleset-elhárítást és a munkavédelmet a teljes személyi állományra kiterjedően szabályozó alapvető rendelkezések. Elkészült az általános érvényű „Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Óvórendszabály”-nak (ÁBEO) megfelelő, speciális „Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat” (KÁBESZ).

- A további fontosabb szabályozások terén említendő még a foglalkozási megbetegedések kivizsgálásának, jelentésének és nyilvántartásának rendjéről szóló, a balesetek minősítésével összefüggő feladatokról szóló, az éves munkavédelmi intézkedések készítéséről szóló, a baleset-elhárítási és munkavédelmi képzés, valamint vizsgáztatás rendjéről szóló, továbbá a baleset-elhárítási és munkavédelmi ellenőrzésről szóló rendelkezések kiadása.

- A Pénzügyi Szolgálatfőnökség ezen a területen is nagy figyelmet fordított a szakmai képzettségi-színvonal emelésére és a propaganda tevékenységre. Szorgalmazta az irányításban résztvevők körében a felsőfokú munkavédelmi szakképesítés (felsőfokú SZOT-tanfolyam, munkavédelmi szakmérnöki diploma) megszerzését. Évente rendszeresen többhetes bentlakásos tanfolyamokon képezte ki a katonai szervezetek munkavédelmi megbízottait. A feladatok vállalására külön díjazás megállapításával is ösztönözte a munkát – beosztásuk ellátása mellett – végző munkavédelmi megbízottakat. A propaganda-tevékenység köréből említésre méltó a hadsereg munkavédelmi plakát-pályázata, amelynek alapján speciális plakátok készültek, és jutottak el az alakulatokhoz. Említhető még a munkavédelmi vetélkedők és pályázatok kiírása is e témában.

- A Pénzügyi Szolgálatfőnökség évente összegezte és értékelte a balesetek és a munkavédelem helyzetét. Erről és a tennivalókról jelentést tett a honvédelmi miniszternek. Az értékelés és a feladatok a Honvédségi Közlönyben jelentek meg, de témául szolgáltak az éves munkavédelmi értekezleten is, amelyeket a hadsereg főbb területein tartott hasonló konferenciák követtek.

(Összességében megállapítható: az 1968-1980-as időszakban kialakult a hadseregben folyó baleset-elhárítási és munkavédelmi tevékenység egységes rendszere, és az időszak második felében már megfelelő hatékonysággal működött.)

4.4. A pénzügyi ellenőrzés

A pénzügyi ellenőrzés az 1968-1980-as években – miként a megelőző időkben is – jól szervezett és eredményes volt. Fontosságát az is hangsúlyozza, meghatározóvá teszi, hogy a hadseregben ez az egyetlen olyan szakellenőrzés, amely összefüggő rendszerként átfogja a szolgálat egészét – a vezető szervektől a végrehajtókig – és ehhez a munkához alkalmas szervezettel is rendelkezik.

A pénzügyi ellenőrzés szabályait 1960 augusztusa óta az MN Pénzügyi utasítás VII. fejezete határozta meg. Ennek az egységek, intézetek belső ellenőrzési rendjére vonatkozó előírásait kellett 1974-ben megújítani, és ki kellett azt egészíteni a HM felügyelete alá tartozó vállalatok, költségvetési üzemek felügyeleti ellenőrzésére vonatkozó szabályokkal. Miközben ez a gazdasági, pénzügyi ellenőrzésre is kiterjedt, felhatalmazta a pénzügyi szolgálat főnökét a pénzügyi ellenőrzés további szabályainak meghatározására. Ez új szabályokat fogalmazott meg a felügyeleti pénzügyi szakellenőrzés és a pénzügyi (al)osztályok belső ellenőrzésének rendjére, de továbbra is alkalmazásra rendelte az egységek, intézetek belső ellenőrzésére, továbbá a harcászati feladatok pénzügyi biztosításának ellenőrzésére vonatkozó, 1974-ben és 1975-ben kiadott utasításokat. A felsorolt rendelkezések alapján – amellet, hogy a felügyeleti ellenőrzésre vonatkozó általános szabályoknak megfelelően rendszeresen részt vett a miniszteri szemlék végrehajtásában – a Pénzügyi Szolgálatfőnökség tovább működtette az önálló pénzügyi felügyeleti és belső ellenőrzési rendszerét.

A Pénzügyi Szolgálatfőnökség – a bekért jelentések alapján is – évente összegezte és értékelte a pénzügyi ellenőrzés helyzetét, s a tapasztalatok hasznosítása céljából a felsőszintű, illetve decentrum kiképzések témájául is felhasználta azokat. A beszámoló jelentésekre alapozottan évente összeállította és megküldte a PM-nek a tárca pénzügyi-gazdasági ellenőrző tevékenységéről szóló beszámolót (tájékoztatót).

4.5. Egyéb területek

Az eddig e fejezetben felsorolt területeken folyó szabályozási és operatív tevékenységeken kívül még a következőket kell kiemelni:

- A különféle biztosításokkal kapcsolatos feladatokat (Csoportos Élet Biztosítás stb.) és Kölcsönös Segítő Takarékpénztár (KST) működésével összefüggő tevékenységet.

- Esedékessé vált a pénzügyi rendelkezéseket összefoglaló, 1960. augusztus 1-én hatályba lépett, ám az időközbeni változások miatt elavult MN Pénzügyi Utasítás megújítása. A helyébe kiadott 25/252 Nyt. számú „Gyűjtemény”-t a 10/1977. PüSzF számú intézkedés rendszeresítette.

- A Munka Törvénykönyve (Mt.) rendelkezésit érintő törvényi módosítások – valamint a hadseregben történt belső változások – miatt meg kellett újítani az Mt. HM végrehajtási utasítását is.

1973. június elsejével az Mt. módosítása folytán 48 órától 44 órára csökkent a heti munkaidő, ami lényegében a kéthetenkénti szabad szombat bevezetését jelentette a hadseregben is. Ez a változás a hivatásos állománnyal kapcsolatban is új felfogás érvényesülését jelentette, nevezetesen annak elismerését, hogy a hivatásos katonák szolgálati igénybevétele is behatárolt, hacsak egy rendkívüli helyzet miatt nincs szükség e jog korlátozására, és azonos munka-(szolgálati-) időt kell teljesíteniük a munkaviszonyban álló polgári dolgozókkal.

Újból kidolgozásra és kiadásra került „A Munka Törvénykönyve és végrehajtási rendeletei a néphadsereg polgári alkalmazottai részére” című összeállítás.

5. A számvitel és a gépi adatfeldolgozás fejlődése 1968. és 1980. között

Az 1968 után kialakult gazdálkodási formák megkövetelték a könyvelési rendszer továbbfejlesztését is. A hadseregben akkor létrehozott könyvviteli rendszerben már megtalálhatók voltak a bruttó rendszerben gazdálkodó költségvetési szervek számlakeretének egyes elemei is.

Technikai vonatkozásban továbbra is a kézi rögzítést biztosító Evolut-tábla használata volt az elsődleges, de több helyen már közepes gépek – elsősorban ASCÓTA típusú könyvelő automaták – alkalmazására is sor került.

A fejlődés következő állomása 1973. volt, amikor a hadsereg egyes szervei a költségvetési folyószámlás rendszerre tértek át, mások pedig a költségvetési üzemi gazdálkodásra. Ez megkövetelte a könyvelési rendszereknek az új gazdálkodási formákhoz való igazodását.

1970-ben megkezdődött az információrendszer korszerűsítése, s annak első lépéseként az illetményekhez kapcsolódó adatok feldolgozásában az elektronikus számítógép alkalmazása.

1971. január 1-én – a terveknek megfelelően – a Budapesti Számfejtő Központ (BSZK), valamint a HM Pénzügyi Főnökség Illetmény és Munkaügyi Osztályán a nyugellátásokkal kapcsolatos feladatokat végző személyekből került megalakításra az MN Nyugdíj és Számfejtő Központ (MN NYSZK). Létszáma: 7 tiszt és 47 polgári alkalmazott.

A Központ korábbi feladata kibővült. A Budapesten elhelyezett katonai szervezetek személyi állománya illetményeinek, munkabéreinek számfejtésén kívül a feladatává vált többek között:

- a nyugellátásokkal kapcsolatos jogszabályok előkészítésében, kidolgozásában való közreműködés;
- a nyugállományba helyezett tisztek és tiszthelyettesek nyugellátásának, továbbá az elhunytak hozzátartozói nyugellátásainak megállapítása;
- a kivételes nyugellátásra vonatkozó javaslatok előkészítése és előterjesztése a Néphadsereg Kivételes Nyugdíj- és Szociális Bizottságához;

- a nyugdíjjogosultság rögzítése, a 20., 25. év szolgálati idővel rendelkező hivatásos állomány tagjai vonatkozásában.

A Központ feladatköre 1974-től kezdődően csökkent. A jogszabály-előkészítés és az MN Kivételes Nyugdíj- és Szociális Bizottság feladatát az MN Pénzügyi Szolgálatfőnökség Illetmény- és Munkaügyi Osztálya vette át. A kivételes nyugellátáshoz a szakmai kiegészítés és a döntésről a határozat kiadása maradt meg feladatként.

Az MN Nyugdíj- és Számfejtő Központ a Budapesti Számfejtő Központ épületében (az akkori MN Központi Élelmezési Anyagraktár területén) került elhelyezésre. A korábbi elhelyezés irodahelyiséggel kibővült, de az így szűkös és zsúfolt volt.

A szervezet megfelelő szintű elhelyezésére tervek készültek. A többféle megoldásból a XIII. Aba utca 4. szám alatti, újonnan megépítésre kerülő irodaépület vált valóra két emelettel. Az építés 1971-ben kezdődött saját erőből és 1972 szeptemberére vált beköltözhetővé. Először csak az irodaépület, majd 1973 őszén a számítógépterem is elkészült.

A pénzügyi szolgálat számítóközpontja létrehozásának terve összhangban volt az MN REVA Szolgálat Főnökség akkori vezetésének elképzelésével. Ugyanis több, francia licenccel (CII. 10010) származó EMG 810 számítógép került az MN-be, többek között egy darab a pénzügyi szolgálathoz. A számítógépet 1970 szeptemberében installálták először az MN Pénzügyi Szolgálatfőnökségen, mely később 1973 májusára épült ki.

A szervezési munkával párhuzamosan, a számítógép folyamatos kiépítése, az operációs rendszer kidolgozása mellett, az adott lehetőségek mellett folyt a feldolgozó programrendszer kidolgozása is. Így lényegében a teljes számítógép rendelkezésre állás után néhány hónappal 1973 szeptemberében megkezdődött a kísérleti üzem, az illetményszámfejtés kísérleti feldolgozása. Ez három katonai szervezet néhány száz fős állományára terjedt ki.

Az MN Nyugdíj- és Számfejtő Központ ebben az időben még nem rendelkezett adatrögzítő berendezésekkel, így a további kibővítés akadálya ez volt. Rövidesen, 1973 októberében a Központ 4 db OLIVETTI típusú lyukszalagos adatrögzítő berendezést kapott. Így a feldolgozás további bővítésének nem volt akadálya. Eközben a rendszerszervezés és a software-fejlesztés tovább folyt.

Ez időben (1973 végén) jelentkezik a számítógép cseréjének problémája, ugyanis a gyártás körüli huza-vona miatt az EMG eláll a gyártástól, a VIDEOTON átveszi ezt, de nem a CII. 10010/EMG 810/-t, hanem a francia MITRA 15 alapján az R-10-et kezdi gyártani.

A néphadsereg többi szerveinél a számítógépeket lecserélik R-10-re, így a Központ nem kerülheti el a cserét, elsősorban a háttérgép hiányából adódó probléma miatt. Ebben az időszakban kezdődik meg az R-10-re való átállás és az üzemelő CII. 10010-zel végzett feladatok „befagyasztása”.

Az R-10 számítógép 1974 márciusában érkezett be, a teljes konfiguráció 1975 júniusára lett üzemképes.

Megkezdődött a feladat-átszervezés, a felhasználói software-rendszer kidolgozása. A teljes feldolgozási koncepciót a szalagos tárolás miatt át kellett szervezni. A feladat lassan haladt a felmerült különböző – elsősorban technikai – nehézségek miatt. A szervezés, a programrendszer kialakítása 1975 júniusára készült el. Ettől az időtől kezdve megkezdődött a megelőző gépen végzett kísérleti állomány (kb. 3000 fő) adatainak átvitele az R-10 számítógépre.

Kiemelendő esemény volt az 1975. évi költségvetési előirányzat és felhasználások kimutatása, amely a PüSzF-ségi feldolgozások során már számítógépen készült el. Az illetmények és munkabérek gépi számfejtése után ekkor került sor először a költségvetés hadsereg-szintű kimunkálására, számítógép alkalmazásával.

1976. január elsejétől a könyvelési rendszer újból módosult. A könyvelés tovább közelített a költségvetési számlakeretek előírásaihoz. Technikai vonatkozásban – a fejlődés 1973-1975. közötti szakaszában – azonban még nem történt a korábbiakhoz képest lényeges előrelépés.

Az új rendszer – megfelelő előkészítés után – 1978-tól folyamatosan került bevezetésre. A hadsereg egészére való kiterjesztése a csapattagozatban 1979-ben, a központi költségvetés tagozatában 1980-ban valósult meg.

A rendszer kialakításának alapelvei:

- az adatfeldolgozást elektronikus számítógép végzi;
- a fejlesztés irányának alapvető meghatározottsága, hogy a pénzügyi információrendszer része a hadsereg más – elsősorban gazdasági – információrendszerének;
- az információigények és a népgazdasági követelmények kielégítése mellett fontos szempont a pénzügyi szolgálat munkájának ésszerűbb megszervezése, technikai felszereltségének javítása.

A fentieknek megfelelően kialakított rendszer ezeknek a követelményeknek megfelelt. A számítógépes könyvelési rendszer biztosította a gazdasági eseményeknek mind a számlasoros, mind az idősoros nyilvántartását. A költségvetési szervek számlakereteire vonatkozó előírások alapján szervezett könyvelési rendszer a költségvetési előirányzatoknak, a költségvetés teljesítésének és a pénzmaradványnak, a költségvetési kiadásoknak, valamint az illetményeknek és munkabéreknek a könyvviteli elszámolását foglalta magába.

A Budapesten elhelyezett katonai szervezetek polgári alkalmazotti állományának bérelszámolása továbbra is manuálisan folyt, a fizetési jegyzékek készítése ASCOTA gépen történt, a műszaki állapot miatt nem kis nehézségek árán.

A Központ 1977 októberében új állománytáblát kap. A szervezet neve is megváltozik, igazodva a végzett tevékenységhez: MN Pénzügyi Számító és

Nyugdíjmegállapító Központ (MN PÜSZNYK). A szervezet is bővül, elsősorban a két műszak bevezetése miatt. A Feldolgozó Alosztály osztállyá szerveződik, két – a műszaknak megfelelő – alosztályra tagozódik. A Számfejtő és Statisztikai Osztály neve Előkészítő és Ellenőrző Osztályra változott, két (katonai és polgári) alosztályra tagozódva.

A Központ technikai berendezései (számítógép, OLIVETTI) a nagy igénybevétel miatt gyorsan avulnak. A számítógép perifériái a mágnesszalagos egységek felmondják a szolgálatot. Javításukra, felújításukra több kísérlet történik, de fizikai elavulásuk miatt, ez már nem lehetséges. Az adatrögzítő berendezések hasonló sorsra jutnak. A nagytömegű adatrögzítésre alkalmatlanokká válnak. A pénzügyi információrendszer további építése (polgári modul, nyugdíjmodul stb.) nagyobb kapacitású, gyorsabb számítógépet igényel. Felvetődik a technikai berendezések rekonstrukciójának kérdése.

A műszaki fejlesztéssel egy időben vetődtek fel az információrendszer működő moduljainak módosítási kérdései is. Az 1976. óta üzemelő tiszti, tiszthelyettesi és az 1978. óta üzemelő könyvviteli modul a végrehajtás során több kérdésben a rendszer átszervezésének igényét vetette fel.

6. A pénzügyi állomány utánpótlása

A pénzügyi szolgálat személyi állományának utánpótlása az 1968-1980-as időszak első harmadában változatlanul a '60-as években rendelkezésre álló humán erőforrásokból (közvetlen felvétel – pl. HM ösztöndíjszerződés alapján tanulók esetében – a polgári életből stb.) táplálkozott. A '60-as évtized utolsó éveiben azonban már nyilvánvalóvá vált, hogy a tiszteket tekintve – a természetes fogyás növekedését figyelembe véve – szükség lesz nagyobb biztonságot nyújtó utánpótlási forrásra is. Ezért elfogadták a több éven át szünetelő pénzügyi tisztképzés újbóli elindítását célzó javaslatot. Ebben szerepe volt azon szemlélet megerősödésének, hogy az általános pénzügyi ismeretek mellett a pénzügyi tiszteknél indokolt, hogy rendelkezzenek a katonai pénzügyi, valamint általános katonai ismeretekkel is.

1969-ben a katonai főiskola általános hadtáp tanszékének pénzügyi szakán újra elkezdődött az immár négyéves képzés. Első alkalommal 1973-ban avattak 11 tiszteket. Ezt követően 1974-ben 10, 1975-ben 11, majd kihagyással 1978-ban 10, 1979-ben pedig 11, a tárgyalt időszakban összesen 53 fő pénzügyi tiszt avatására került sor. A Zalka Máté, majd később Bólyai János Katonai Műszaki Főiskolán folyó pénzügyi tisztképzés – a megfelelő oktatók hiányában – az első években csak a Pénzügyi Főnökség segítségével volt megoldható. A szaktárgy oktatását döntő mértékben a főnökség osztályvezetői vállalták magukra.

A katonai főiskolai képzés beindításának indokoltságát és eredményességét támasztja alá, hogy az 1973-1975-ben végzett 32 pénzügyi tiszt több mint fele néhány év csapatszolgálat után a magasabb egységek, seregtestek pénzügyi (al)osztályain, illetőleg a Pénzügyi Szolgálatfőnökségen és más HM szerveknél található, közülük a későbbiek során a többség osztályvezetői szintű, vagy még magasabb beosztásban.

Folytatódott az a gyakorlat is, hogy a szolgálatfőnökségre és a magasabb törzsekhez került fiatal tisztek a főiskolai diploma mellé egyetemi végzettséget is szereztek.

Az utánpótlásra gyakorolt hatása miatt kell megemlíteni a pénzügyi szolgálatot is érintő 1972. évi állományarány-módosítás következményeit. Ennek eredményeként a pénzügyi szolgálat minden szintjén csökkent a tiszti helyek száma, és tiszthelyettesivé, vagy polgári alkalmazottivá vált több főtiszti és sok tiszti beosztás. Ez egyrészt könnyítette a tiszti utánpótlást, másrészt gondot jelentett a változással érintett új tiszthelyettesi beosztások és polgári alkalmazotti munkakörök betöltésében.

A Pénzügyi Főnökség az előző időszakhoz hasonlóan szervezte, irányította – és maga is végezte – a pénzügyi állomány kiképzését, szakmai oktatását és továbbképzését. Rendszeresen folyt a középírányító szervek vezetőinek – az új rendszerek, módszerek bevezetése miatt vagy más okokból napirendre tűzött kérdésekről szóló – szakmai oktatása, amelyet ők adtak tovább az alárendeltségükbe tartozó pénzügyi szolgálatok állományának. A kiképzésnek az időszak második felétől kialakult formája a szolgálatfőnökség által egy lépcsőben, az úgynevezett „területi decentrumokban” tartott pénzügyi szakkiképzés. Emellett fennmaradt a szükség szerinti, esetenkénti – egy-egy téma, kérdés azonnali megtárgyalására szolgáló (pl.: bérfejlesztés, költségvetési terv, beszámoló készítése stb.) – eligazítások rendszere is.

Egyre szélesebb körre terjesztették ki az azonos beosztásúak speciális oktatását, pl. a baleset-elhárítási és munkavédelmi kérdések tárgyalásakor már utaltunk erre a munkavédelmi megbízottak felkészítésével kapcsolatban. Az oktatásban – az előzőeken túl – új forma volt az 1978/79-es oktatási évtől a szolgálat személyi állománya részére szervezett nyolchónapos stb. levelező rendszerű továbbképzés. A havonta ismétlődő, többnapos összevonással és vizsgakötelezettséggel járó képzést azoknak szervezték, akiknek a szakmai ismereteik bővítéséhez ez a forma látszott a legcélszerűbbnek.

7. A Pénzügyi Főnökség a felső vezetés rendjében

A Pénzügyi Főnökség az 1968-1980. közötti időszakban az előző évekhez hasonlóan helyezkedett el a HM felső vezetési rendszerében. Feladatát változatlanul a honvédelmi miniszter közvetlen alárendeltségében végezte, szoros együttműködésben a gazdálkodásért felelős más HM szervekkel. A korábban kialakult sajátos munkamegosztás és feladatelhatárolás a Pénzügyi Főnökség és a VK Anyagtervezési Csoportfőnökség között ebben az időszakban – a gazdálkodási mechanizmus változásai miatt – jobban előtérbe került. A főnökség kapcsolata más minisztériumokkal és országos főhatóságokkal (pl. Országos Tervhivatal), tovább szélesedett és erősödött, sőt azok egyes (testületi szervei stb.), főosztályai állományába kvalifikált szakembereket delegált, illetve vezényelt. Az előírásoknak megfelelő volt a kapcsolat és együttműködés a többi fegyveres szervvel a HM képviselőjében is. Változatlanul jó, korrekt kapcsolatokról és együttműködésről beszélhetünk ebben az időben a hadsereg polgári alkalmazottait képviselő érdekképviselői szervekkel, a Közalkalmazottak

Szakszervezetével és annak Néphadseregi Területi Bizottságával. Ennek alapja a honvédelmi miniszter és a Közalkalmazottak Szakszervezetének Elnöksége között 1969-ben, majd 1972-ben megkötött „Megállapodás” volt.

A szakszervezettel való kapcsolatban többnyire a polgári alkalmazottakat is érintő átszervezések, helyőrségváltások okoztak problémát, amelyeket a VK szervek – a dolog természetéből fakadóan – titokban készítettek elő, így a szakszervezetek érdemben nehezen tudtak eleget tenni érdekvédelmi feladataiknak.

A nemzetközi kapcsolatok közé tartozott a Varsói Szerződés (VSZ) hadseregeivel, azok pénzügyi szolgálataival fennálló együttműködés. Ennek hivatalos része volt a pénzügyi főnök részvétele a VSZ éves értekezletein, és ott az EFE (Egyesített Fegyveres Erők) éves költségvetésének megtárgyalásán és elfogadásán képviselni a honvédelmi minisztert. Ezen kívül meghívásos alapon, esetenként sor került a szolgálatok katonai delegációinak egymáshoz való látogatására.

VII. A Pénzügyi Szolgálatfőnökség története 1981-től a hadsereg felső vezetési rendszerének 1990-es átalakításáig

A HM Pénzügyi Szolgálatfőnökség történetének legfontosabb jellemzői ebben az időszakban, amelyek természetesen kihatottak a szolgálat egészének tevékenységére:

- előző időszak során kialakított vezetési rendszer erősödése és színvonalának fejlődése;

- '80-as évtizedben a hadsereg szervezetében, majd 1990. elején a felső vezetés struktúrájában – ezen belül a pénzügyi tevékenységben – bekövetkezett jelentős változások kialakításában való részvétel, illetve az ezeknek megfelelő új követelményekhez való alkalmazkodás.

A színvonalas vezetői munkát és a változásokhoz való alkalmazkodást megkönnyítette a szabályozó rendelkezések stabilitása, amelyek a pénzügyi szolgálatra, illetve annak szakterületeire, a költségvetési (csapat) gazdálkodásra, az illetmény- és bérrendszerre stb. vonatkoztak. Ez a körülmény is jelentős szerepet játszott abban, hogy a szolgálat rendelkezésére álló erőket a szervezeti és működési változásokból adódó, valamint az ekkor előtérbe kerülő más – időszerű – feladatokra lehetett összpontosítani. Ezek közül kiemelkedtek:

- állandósult átszervezésekkel – létszámcsökkentésekkel, alakulat felszámolásokkal, helyőrségváltásokkal – összefüggő pénzügyi feladatok megszervezése és végrehajtásának irányítása, ellenőrzése;

- Honvédelmi Minisztérium – minisztériumra és a Magyar Honvédség Parancsnokságra – szétválásával összefüggésben a felső irányítás jellegének megváltoztatásából fakadó feladatok; valamint

- Magyar Honvédelmi Szövetség felszámolásával kapcsolatos tevékenység.

A felsoroltakon túl nem, mint rendkívüli, de a szokásos mértéknél nagyobb igénybevétellel járó feladatokként kell kiemelni a számvitel fejlesztését, a pénzügyi információrendszer újabb szabályozását és kiterjesztését, továbbá az új adórendszer bevezetésével kapcsolatos munkát.

A végrehajtó pénzügyi szolgálat feladatait az 1987-ben hatályba lépett új Szolgálati Szabályzat ebben az időben csak kisebb mértékben módosította. Tulajdonképpen az 1974. óta érvényes előírások csak abban változtak, hogy – összhangban a hadsereg általános szervezeti reformjával – a végrehajtó pénzügyi szolgálat alapegysége ezredszintről dandárszintre emelkedett, továbbá a pénzügyi szolgálat feladatai között hangsúlyt kapott a gazdálkodással kapcsolatos információk szolgáltatásáért és feldolgozásáért való felelősség.

1. Szervezeti és létszámváltozások

A Pénzügyi Szolgálatfőnökség állománytáblájában meghatározott szervezet a '80-as évek folyamán – alapvető elemeit tekintve – lényegében megegyezett az 1974-ig már kialakult struktúrával.

A feladatok végzésére létrehozott szervezeteket és létszámukat egyrészt változatlanul a HM állománytáblája (33 tiszt és 16 polgári alkalmazott), másrészt pedig a minisztérium létszámát nem terhelő külön állománytáblák határozták meg. Ez utóbbiak az új kiképzési rendszerű műszaki csapatoknak és vállalati szerveknek (költségvetési üzemeknek) a HM vezető szerveinél rendszeresített állományát megállapító, továbbá a PÜSZF-ségnek közvetlenül alárendelt PÜSZNYK, valamint az úgynevezett Elhelyezési II. és a Polgári Védelem (II) állománytáblák (összesen további 10 tiszt és 29 polgári alkalmazott). Amint arra az előző fejezetben már utalás történt, a HM-re vonatkozó „létszámstop” miatt csak így lehetett a feladatok ellátásához szükséges létszámot az érintett HM-szervek – közöttük a PÜSZF-ség – részére biztosítani.

Az időszak eleji létszámhoz képest, elsősorban a számviteli és pénzellátási alosztályoknak a Pénzügyi Számító és Nyugdíjmegállapító Központ állománytáblájába történt szervezése miatt 10 fővel, 78-ról 88-ra növekedett a PÜSZF-ség létszáma.

Az időszak során több alkalommal bővült a PÜSZNYK állománya a saját feladataival összefüggésben is. Összességében jelentősnek mondható létszámnövekedés a pénzügyi információrendszernek az időszak folyamán történő robbanásszerű fejlődéséből, a szervező és feldolgozó tevékenység, a számítógépes fejlesztés és ennek megfelelő műszaki kiszolgálási igény mennyiségi és minőségi növekedéséből fakadt.

A PÜSZNYK létszáma az 1980. évet megelőző 75 főről – nem számítva a PÜSZF-ség alárendeltségébe tartozó számviteli és pénzellátási alosztályok létszámát már 1986 augusztusától 111 főre (14 tiszt, 3 tiszthelyettes, 7 sorállományú, 87 polgári alkalmazott) növekedett.

1989. december 22-én hagyta jóvá a honvédelmi miniszter a Honvédelmi Minisztérium új állománytábláját. Ezzel gyakorlatilag megkezdődött a hadsereg korábbi felső vezetési rendszerének átalakítása, a kisebb létszámú HM-re és az újonnan létrehozott Magyar Honvédség Parancsnokságára (MHP) való szétválasztása.

Korszakos változást jelentett a Vezérkar és a fegyvernemi irányítást végző főcsoportfőnökségek, fegyvernemi- és szolgálatiág-főnökségek – közöttük a Pénzügyi Szolgálatfőnökség – kiválása a Honvédelmi Minisztériumból és a Magyar Honvédség Parancsnokságához csatolása. A VK Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség megszüntetése következtében a hadsereg költségvetésével kapcsolatos tervezési, kezelési és elszámolási feladatoknak a pénzügyi vezető szervhez – új nevén a Magyar Honvédség Közgazdasági és Pénzügyi Főnökségéhez – kerülése miatt, az eddig 11 fős költségvetési osztály helyett egy kilenc fős Közgazdasági Osztályt és egy 11 főből álló Pénzellátási és Gazdálkodási Osztályt hoztak létre. Az ehhez szükséges állományt a megszűnt VK Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökségről, illetve belső átcsoportosítással lehetett biztosítani. (Az anyagtervezési állományból többen az új felépítésű HM-hez, illetve szakági költségvetések tervezésére illetékes szervekhez, így az MH Anyagi és Technikai Főcsoportfőnökséghez stb. kerültek.) Ezzel tulajdonképpen szervezetileg megteremtődött a költségvetés egy kézbe kerülésének és az ezzel kapcsolatos évtizedes vita lezárásának lehetősége.

A főnökség létszáma viszont jelentősen csökkent két nagy létszámú osztályának megszűnése – feladataik más szervhez való átkerülése – következtében. A Baleset-elhárítási és Munkavédelmi Osztály – profiltisztításra való hivatkozással – az MH Anyagi és Technikai Főcsoportfőnökséghez került. Emiatt a főnökség szervezetében és a külön állománytáblákban engedélyezett létszám 11 fővel csökkent. Tizenhárommal csökkentette a létszámot a Vállalati és Népgazdasági Osztály megszűnése. A Tervezési és Szervezési osztály Szervezési és Számviteli osztályra változott. A főnökség állománytáblája ebből csak két főt (az osztályvezetőt, továbbá a szervezési és mozgósítási alosztály vezetőjét) foglalta magába, míg a többi létszámot (9 főt) változatlanul a PÜSZNYK állománytáblája biztosította. A főnökség létszámához további négy főt biztosítottak az elhelyezési szervezet (Elhe.II.) terhére.

Szólni kell még a Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem Védelemgazdasági Tanszékéről (más néven a hadigazdasági oktatási osztályról). Az egyetemi oktatást végző szervezeti elem, a VK Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség megszüntével a Közgazdasági és Pénzügyi Főnökség közvetlen alárendeltségébe és irányítása alá került, s tesz eleget azóta is felsőoktatási és tudományos feladatainak.

Az MH Közgazdasági és Pénzügyi Főnökség létszáma az új szervezetek miatti létszámnövekedés, illetve a megszűnők miatti csökkenés hatására 1990 tavaszától – az átszervezést megelőző 88 főről – 67 főre apadt.

2. A HM Pénzügyi Szolgálatfőnökség feladatai

A HM Pénzügyi Szolgálatfőnökség (PÜSZF-ség) feladatait ebben az időszakban a honvédelmi törvényen és a Szolgálati Szabályzat előírásain alapuló,

a 022/0985. sz. HM Intézkedéssel érvénybe lépett 137/00124/1985. sz. HM Szervezeti és Működési Szabályzat, illetve a 137/00125/1985. sz. HM Hatásköri Jegyzék határozta meg.

2.1. A HM Pénzügyi Szolgálatfőnökség feladatai és működésének rendje a '80-as évtizedben, a HM-ből történő kiválásig

A Pénzügyi Szolgálatfőnökség – Szervezeti és Működési Szabályzata szerinti – rendeltetése: a HM szerveként a pénzügyi és számviteli, a társadalombiztosítási, meghatározott szociálpolitikai, munkaügyi és munkavédelmi feladatok ellátása, valamint a hadsereg pénzügyi szolgálatának szakirányítása.

Fő feladatai:

- a HM (tárca) személyi kiadásai és a hatáskörébe utalt dologi kiadások megtervezése; a tárca bankszámláinak kezelése; a gazdálkodás finanszírozása; a pénzforgalom szabályozása; valamint a tárca költségvetésének pénzügyi lebonyolítása;

- a költségvetési előirányzaton alapuló pénzgazdálkodás szabályainak, a hadsereg költségvetési üzemei gazdálkodási, továbbá az építő-műszaki csapatok tevékenysége pénzügyi elszámolási és érdekeltségi szabályainak kidolgozása; a HM felügyelete alá tartozó vállalatok funkcionális irányítása;

- a személyi állomány illetményére (munkabérére), jutalmazására és teljesítmény-elismerésére vonatkozó szabályok, valamint egyes társadalombiztosítási, szociálpolitikai és más pénzbeli juttatások rendszerének kidolgozása;

- az illetmények és munkabérek fejlesztésére vonatkozó javaslatok, az illetmény- és bérgazdálkodásról szóló intézkedések kidolgozása, koordinálva a társ fegyveres testületekkel;

- a népgazdaság ideiglenes megsegítése (munkavégzés) pénzügyi elszámolási rendszerének szabályozása, a népgazdasági munkára vonatkozó tárcaközi megállapodások megkötése;

- részvétel a HM (tárca) nemzetközi kapcsolataiból fakadó pénzügyi tervezési, elszámolási feladatok végzésében, a személyi állomány élet- és munkakörülményeit érintő intézkedések kidolgozásában; a polgári alkalmazottak versenymozgalma szervezésében és elismerési rendjének kidolgozásában;

- a polgári alkalmazottak munka(jog)viszonyára és egyes munkaügyi kérdéseire vonatkozó rendelkezések kidolgozása, a munkaügyi tevékenység irányítása;

- a katonák által a hadsereg vagyonában okozott károk megtérítésére vonatkozó, valamint a katonák életének és testi épségének sérelmével kapcsolatos – vagy másként elszenvedett károk – megtérítésére vonatkozó jogszabályok tervezeteinek kidolgozása, ezek végrehajtásának biztosítása;

- a katonai feladatokkal, illetve a munkavégzéssel összefüggő balesetek és szolgálati megbetegedések megelőzésére vonatkozó szabályok, követelmények és feladatok kidolgozása és végzése;

- a pénzügyi információs és adatfeldolgozási rendszer kialakítása és működtetése;

- a hadsereg egészére kiterjedő egységes számviteli rend kialakításának, fejlesztésének és működésének szervezése és irányítása;

- a hadseregben folyó pénzügyi ellenőrzések irányítása, végzése, a felügyeleti szakellenőrzés és a belső pénzügyi ellenőrzés rendjének szabályozása;

- a pénzügyileg közvetlenül irányított középírányító pénzügyi szerveknél és a Magyar Honvédelmi Szövetségnél – HM felügyeleti jogkörben – átfogó szakellenőrzések végzése, a hadseregszintű pénzügyi témavizsgálatok és céllenőrzések szervezése és végzése;

- részvétel a pénzügyi szervezetek fejlesztésére vonatkozó javaslatok kidolgozásában, továbbá a pénzügyi káderutánpótlás, a kiképzés és továbbképzés, valamint a szakterületen folyó tudományos munka szervezése és végzése;

- a hadseregben folyó biztosítási tevékenység szervezése, a tárca költségvetése terhére biztosítási szerződések kötése.

2.2. A Pénzügyi Szolgálatfőnökség vezetésének rendje

A HM pénzügyi szolgálatfőnök – mint korábban, ebben az időben is – közvetlenül a honvédelmi miniszternek volt alárendelve. Sajátos munkamegosztás érvényesült a főnökség osztályainak irányításában. A főnökhöz tartozott a tervezési és szervezési, valamint az ellenőrzési osztály. A főnök első helyettese irányította az illetmény és munkaügyi, valamint a baleset-elhárítási és munkavédelmi osztályt, a főnök közigazdasági helyettese pedig a költségvetési, valamint a vállalati és népgazdasági osztály munkáját.

2.3. A PÜSZF-ség helye a HM vezetési, működési rendszerében

A PÜSZF-ség az előírásoknak megfelelően végezte a hatáskörébe tartozó irányító és igazgatási (igazgatási jellegű) feladatokat. Tevékenysége során együttműködött a HM és más minisztériumok, az országos hatáskörű szervezetek illetékes vezetésével. Ennek koordinálása a vezérkari főnök, illetve – hatáskörébe tartozó kérdésekben – a pénzügyi szolgálatfőnök feladata volt. Az együttműködés módja szerint a főnökség (főnök) adott esetben témafelelősként, rész-kidolgozóként, együttműködőként, vagy véleményezőként járhatott el. A főnök a hatáskörébe tartozó kérdésekben önállóan, más szervezetet is érintő kérdésekben velük egyeztetve képviselhetette a minisztériumot a külső szerveknél.

A munka tervezése az egyes időszakokra vonatkozó főnökségi munkatervekben történt, melyek főbb pontjait a minisztérium munkaterve és ötéves feladatterve (direktíva) is tartalmazta. A minisztérium ellenőrzési terve

érintette a pénzügyi szakterületet is, s a szakellenőrzés tekintetében hozzá csatlakozott.

A központi pénzügyi rendelkezések hatályba lépéséhez azokat a Honvédségi Közlönyben – hivatalosan – ki kell hirdetni. Ezen a téren állandóan problémát okozott a közlönykiadás – esetenként több hónapos – átfutási ideje. Emiatt késedelmesen jelentek meg az egyébként nagyszámú pénzügyi rendelkezések. A probléma orvoslására ekkor vált gyakorlattá egyes intézkedések házilag sokszorosított példányainak hivatalos közzététel előtti kiadása a hadsereg alakulatai számára. Csak ezzel a – vitatható – megoldással lehetett biztosítani számos fontos kérdésben az időbeni végrehajtást.

A HM vezetési rendjébe illeszkedő Magasabb-parancsnoki Értesítő lehetőséget adott a pénzügyi szakterülethez tartozó és széles érdeklődésre számot tartó kérdések publikálására. A pénzügyi szolgálatfőnök meghívottként – de rendszeresen – részt vett a HM Katonai Tanácsának ülésein. A szolgálatfőnökségnek a Varsói Szerződés hadseregeivel fennállt nemzetközi kapcsolatai hasonlóan alakultak, mint azt az előző fejezetben tárgyaltuk.

A Honvédelmi Minisztérium Szervi Határozványában meghatározott feladatokat hatásköri részletezésben a HM Hatásköri Jegyzék tartalmazta.

A Hatásköri Jegyzék VIII. része foglalta össze a „Pénzügyi Munka” alá nyolc pontban besorolt feladatokat és hatásköröket. Ezen kívül azonban a PÜSZF-séget érintően található még egyéb címek alatt más szervekkel közös, vagy éppen témafelelősként jelölt feladatok is. (Pl. a „Haditechnikai Anyagi Fejlesztés, Fenntartás” címszó alatt a gazdálkodással kapcsolatban feltüntetett vagy a „Jogi, Igazgatási és Egyéb Feladatok” között szereplő baleset-elhárítási és munkavédelmi feladatok és hatáskörök esetében.)

3. A feladatok teljesítése

Ebben az időben tovább erősödött és megszokottá vált a '70-es években kialakított csapatgazdálkodási rendszer. A gazdálkodás felső szintjére az évtized elején még jellemző középtávú tervezés, az évtized második felére veszt a jelentőségéből. A fejlesztések (haditechnikai, hadfelszerelési anyagok, ingatlanok) központi ellátáson alapuló szervezése és lebonyolítása mellett a fenntartás és üzemeltetés terén teljessé vált a csapatszintű gazdálkodás. Az évtized végére azonban gyökeres átalakulás ment végbe a katonai gazdálkodásban.

A kiteljesülő csapatgazdálkodás szervezésében és irányításában kulcsszerep jutott a Pénzügyi Szolgálatfőnökségnek. Ennek alapját a VK Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség és a Pénzügyi Szolgálatfőnökség között létrejött tudatos munkamegosztás képezte. Ennek megfelelően a központi (anyag, technikai stb.) gazdálkodás a VK szervek hatáskörébe tartozott, a csapatgazdálkodás fő koordinátorai pedig a pénzügyi szervek voltak.

3.1. Költségvetési gazdálkodás a katonai szervezeteknél

Az időszak kiemelkedő fontosságú eseménye az állami pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvény (Ápt.), illetve ennek végrehajtási rendelkezéseinek a

megjelenése. Ezek alapján kezdődött meg a hadseregben is a munka a gazdálkodás átfogó szabályozására. A Pénzügyi Szolgálatfőnökség már ennek az előkészületeként végzett tudományos igényű munkálatokban is jelentős szerepet vállalt. (Az ATB – anyagi, technikai biztosítás – költségvetési kidolgozó csoportjában függetlenített pénzügyi szakértők vettek részt.)

A hosszabb időn át tartó kidolgozó munka eredményeként született meg 1982-ben a 93/1982.(HK 35.) HM utasítással kiadott „Közvetlen honvédelmi kiadások anyagi-pénzügyi gazdálkodási szabályai”-nak a csapatgazdálkodásról szóló második része, (a 10/258 MNVK Agt. és Közg. Csf. Nyt.sz.), valamint a végrehajtásra kiadott „A csapatok költségvetési és pénzgazdálkodásáról” szóló 80/1983.(HK 27.) MN PÜSZF intézkedés. A szabályozás nehézségeire utal, hogy a központi gazdálkodásra vonatkozó első részt csak jóval később léptette hatályba. Ez a 3/1986.(HK 2.) HM utasítással (9/0506. NMVK Agt. és Közg. Csf. Nyt.sz.) került kiadásra, amely

- átfogó módon, már miniszteri szinten szabályozta a csapatoknál végzendő csapatgazdálkodási folyamatokat (szemben a korábbi főnöki szintű szabályozással);

- egyértelművé tette, hogy a csapatok valamennyi költségvetési előirányzata a Pénzügyi Szolgálatfőnökség (felső szintű) költségvetésébe tartozik. A „központi beszerzések” előirányzatait a VK Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség (felső szintű) költségvetéséből biztosítják. A „fejezeti szintű költségvetés” kezelése együttes-, a finanszírozás pedig pénzügyi feladat;

- továbbfejlesztette a maradványérdekeltségi rendszert (teljesítményen alapuló maradványérdekeltség);

- rendezte a közel „totális” finanszírozás gyakorlatát (a tárgynegyedév első napján a gazdálkodó szerv bankszámláján van a teljes összeg), amelyet csak a '90-es évek kincstári finanszírozása változtat meg.

- megjelentek a piacgazdasági elemek (kompenzációs ügyletek megtiltása, bevételi érdekeltség, a vállalkozási tevékenység engedélyezése stb.)

Már az évtized elején tapasztalhattuk az ésszerűségi elemek felerősödését a gazdálkodásban. Ennek egyik látványos példája a kis létszámú, kisebb összegekkel gazdálkodó szervezetek összevonása (pl. a helyőrségi művelődési otthonok beépítése – utalása – a nagyobb katonai szervezetekbe, a laktanya-hadtáp létrehozása stb.)

A költségvetési gazdálkodás átfogó szabályozása mellett napirendre került a pénztárszolgálat, a bankszámla- és pénzkezelés korszerűsítése is.

A bankszámlakezelés és a pénzforgalom rendjét a fentiek figyelembevételével új PÜSZF intézkedés állapította meg, amely alapjaiban a '90-es években is hatályos maradt.

Sikertelennek bizonyultak viszont azok a kísérletek, amelyek a „pénzforgalmi szemlélet” mellett az „üzemgazdasági szemlélet” érvényesítésére irányultak. A teljesítmények mérését mutató számrendszer kidolgozásával szerették volna

elérni. Az erre épülő értékelő és elemző tevékenység azonban igazán nem indulhatott be. A „teljesítmény-finanszírozás” csak a '90-es években az Országos Egészségbiztosítási Pénztár részéről valósult meg a honvédség kórházaiban, egyéb területen azonban nem.

Az 1968-as reformfolyamatok átmeneti megtorpanása, majd későbbi felgyorsulása mellett a '80-as évek második felére kezdtek kiütközni a népgazdaság ellentmondásai és feszültségei. Ezek feltűnő jelei voltak: a középtávú tervek – már említett – háttérbe szorulása és az éves költségvetések felértékelődése, ugyanakkor gyakori módosításai. (Így nyert polgárjogot a pótelőirányzat helyett kiadott „felhasználási engedély” fogalma.) A liberalizált „fizetőeszköz-gazdálkodás” betetőzése volt az átmenetileg szabad pénzeszközök hasznosításának felfutása.

A pénzügyi szolgálatnak az időszak során végzett szakmai tevékenységét és felkészültségét elsősorban azok a lépések minősítették, amelyek a népgazdaságban csak később kialakuló gyakorlatot valósították meg. Ilyen volt például a tárcaszintű nettó finanszírozás megvalósítása. A szolgálat a főnökség vezetésével sikeresen oldotta meg azokat a korábban ismeretlen, nagy jelentőségű költségvetési és finanszírozási feladatokat, amelyek a személyi jövedelemadó és az általános forgalmi adó bevezetéséből adódtak. Elvégezte továbbá azokat a gazdálkodás és költségvetési elszámolás tekintetében átmenetileg jelentkező többletfeladatokat is, amelyek a Magyar Honvédelmi Szövetség, a Munkásőrség és a Varsói Szerződés megszűnéséből, illetve felszámolásából származtak (eszközök átvétele, végelszámolások stb.).

Hosszabb előkészítés után az időszak végén jelent meg a fegyveres erők és testületek sajátos gazdálkodására vonatkozó HM-PM együttes rendelet. Az Ápt. megjelenése után tíz évvel ez a jogszabály tulajdonképpen megfelelő szintre emelte a hadsereg (fegyveres erők, szervezetek) pénzügyeire vonatkozó előírásokat, amiket addig alacsonyabb szintű rendelkezések (utasítások) szabályoztak.

Az évtized utolsó éveiben még számos intézkedés érintette a gazdálkodás területét. Ezek a már említett szabad pénzeszközök hasznosításán kívül, több irányban is ösztönöztek a csökkenő költségvetést pótló bevételek növelésére. Az előforduló negatív tapasztalatok miatt kellett esetenként korlátozásokat, szigorításokat elrendelni.

3.2. A vállalati és költségvetési üzemi gazdálkodás

A HM felügyelete alá tartozó vállalatok szakirányításában és a költségvetési üzemek gazdálkodásának szervezésében és irányításában a Pénzügyi Szolgálatfőnökség a '80-as évtizedben lényegében ugyanazokat a feladatokat végezte, mint amelyeket 1968. és 1980. között. A vállalatoknál megfelelően alkalmazták a népgazdaságban érvényes rendelkezéseket, s követték ezek változásait. A költségvetési üzemeknél is lépést tartottak a változásokkal. Ezen a területen azonban sajátos rendelkezéseket alkalmaztak, amelyeket a HM dolgozott ki. Ezek fő felelőse a Pénzügyi Szolgálatfőnökség volt. Ebben az időszakban, 1985. január elsejével került újból átfogóan szabályozásra a HM költségvetési üzemének működése és gazdálkodása.

A vállalatok és költségvetési üzemek működésének feltételeit alapjaiban érintette a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény és a vele kapcsolatos jogszabályok megjelenése. Ezek következtében került sor a HM által felügyelt vállalatoknak a törvényben meghatározott gazdasági társaságokká (részvénytársasággá, korlátolt felelősségű társasággá) történő átalakulására. Az átalakulás – mint megszűnt gazdálkodási formációra – a költségvetési üzemekre is kiterjedt.

3.3. A népgazdaság állandó és ideiglenes megsegítése

A '80-as évtizedben még folyt a hadsereg korábban létrehozott új kiképzési rendszerű műszaki csapatainak az országos építési feladatokban való – állandó jellegű – részvétele.

Szintén a hosszabb idő óta kialakult rendben folyt a népgazdaság ideiglenes megsegítését célzó tevékenység, s ebben a katonai szervezetek – különösen a szárazföldi csapatok – katonáállományának részvétele is. Leginkább az évente ismétlődő, a legnagyobb volument képező aratási és őszi betakarítási munkákban való részvétel szervezése és elszámolásának ellenőrzése jelentett ebben az időszakban visszatérő, jelentős feladatot a szolgálatfőnökség, de az egész pénzügyi szolgálat számára.

3.4. A személyi állomány illetményével (munkabérével), a hivatásos állomány nyugdíjával és az egyéb pénzbeli járandóságokkal kapcsolatos tevékenység

A hivatásos,- továbbszolgáló, a sor- és tartalékos katonai szolgálatot teljesítő katonák, valamint a kinevezett és szerződéses polgári alkalmazottak megfelelő szintű illetménnyel (munkabérrel) való ellátása a tárgyidőszakban is kiemelkedő fontosságú feladatát képezte a Pénzügyi Szolgálatfőnökségnek és utódszervének. Ennek érdekében folyamatosan elemezte a hadseregben fizetett illetmények (bérek) alakulását. Végezte azoknak a polgári keresetekkel való összevetését, az infláció és a reálkeresetek alakulásának vizsgálatát. Mindezek figyelembevételével terjesztette elő javaslatait a minisztérium vezetésének, illetőleg dolgozta ki a tárca előterjesztéseit a döntésre jogosult kormányzati szervek felé a szükséges illetmény- és bérjavító intézkedésekre.

Túlzás nélkül állítható, hogy a főnökségnek az érintett vezérkari és más szervekkel (a többi fegyveres szervvel, a szakszervezettel) együttműködésben az illetmények (bérek) színvonalának emelése terén folytatott tevékenysége hozzájárult a személyi állomány élethelyzetének, az erősödő infláció mellett is kimutatható javulásához.

Az előző időszakhoz képest lényegében nem történt változás az évenkénti soros-, illetőleg esetenkénti külön illetmény- (bér-)fejlesztések felhasználási módszerét illetően. A főnökség a fejlesztésre fordítható keretösszegeket az ún. automatizmusokhoz (rendfokozati előlépésekhez, szolgálati időpótlék-növekményhez stb.) szükséges összegek levonásával kiadta a középírányító szerveknek, amelyek tovább osztották az alárendeltjeik felé.

A hivatásos és továbbszolgáló állomány illetményeinek folyósítása a tárgyidőszak nagyobb részében – egészen 1987. június végéig – az 1971. június

1-jével életbe léptetett illetményrendszer többször módosított, de felépítését tekintve változatlan rendelkezései szerint történt. A módosításokat az illetményfejlesztéseknek a megfelelő keretek között történő felhasználása tette szükségessé.

A hivatásos és továbbszolgáló állomány 16 éve érvényben lévő, sokszor módosított illetményrendszere helyébe – soron kívüli illetményemeléssel egybekötve – 1987. július 1-én új illetményrendszer került bevezetésre.

A hivatásos (továbbszolgáló) állomány új illetményrendszerét nem sokkal később – 1988. január 1-jétől – az új személyi jövedelemadó-rendszer bevezetése és az ezzel összefüggő „illetménybruttósítás” következményeként módosítani kellett. [87/1987.(HK.35.) HM ut.]

Az egyes illetmény-kiszabatok jelentősebb emelését végezte el az illetményrendszer 1990. január 1-től életbeléptetett újabb módosítása.

A legnagyobb szolgálati igénybevételnek kitett állomány anyagi elismerésében elsősorban a sorkatonák kiképzésével foglalkozó alegységek tisztjei és tiszthelyettesei részesülhettek.

A kinevezett és szerződéses polgári alkalmazottak munkabérének emelése 1981. és 1990 tavasza között szintén a megelőző időszakban folytatott gyakorlatnak megfelelően történt. A hivatásos állományéval általában azonos mértékű bérfeljesztésekre – velük azonosan – évente január 1-ével került sor.

A főnökségnek a hadsereg polgári alkalmazottai bérezésére vonatkozó rendelkezéseket is, a kapott bérfeljesztések felhasználáshoz – figyelembe véve a polgári életben változó bértarifákat is – folyamatosan módosítani kellett. Ebben az időszakban – 1984. január 1-ével – lépett hatályba az első átfogó szabályozás a polgári alkalmazottak bérrendszeréről.

A „Bérutasítás” – döntően a tarifaváltozásokkal összefüggő módosításokkal – az egész időszak alatt alkalmas volt a soros és rendkívüli bérfeljesztések befogadására és a polgári alkalmazottak bérének a kereteken belüli kiegyensúlyozott emelésére. Az alsó-felső határos bértételek felső határának eltörlése a hivatásos állományhoz hasonlóan javította a bérbeni differenciálás lehetőségét.

A sorállományú katonák és a katonai tanintézetek hallgatói (növendékei) illetményével, különösen a 80-as évek második felében a főnökségnek jóval több tennivalója akadt, mint az előző időszakokban. Korábban többnyire egy évtized is eltelt, amíg sor került egy-egy illetményemelésre.

3.5. A hivatásos állomány nyugdíja

Az 1971-ben bevezetett, s néhány változáson keresztülment nyugdíjrendszer alapjaiban érvényben maradt az új nyugdíjtörvények 1998. évi hatálybalépése után is, és nyújt a hivatásos állomány és családtagjai számára továbbra is az általánosnál kedvezőbb nyugdíj-megállapítási lehetőséget.

3.6. A személyi állomány egyéb pénzbeli járandóságai

A hadsereg személyi állománya egyéb pénzbeli járandóságaival, ezek biztosításával és színvonaluk lehetőség szerinti javításával a főnökség a tárgyidőszakban az illetményekhez és bérekhez hasonló kiemeltséggel foglalkozott. A költségvetési lehetőségeket keresve és megragadva ezen a téren is folyamatosan kezdeményezte a döntésre jogosultak felé, majd döntés után kidolgozta az állomány élethelyzetének javítását ezen a téren szolgáló lépéseket, az ezeknek megfelelő intézkedéseket és szervezte a végrehajtásukat.

Az egyéb pénzbeli járandóságok közül a legfontosabbakról – vázlatosan – a következőket lehet elmondani.

A hivatásos, továbbszolgáló és polgári alkalmazotti állomány részére a költségvetési szerveknél alkalmazott „13. havi illetmény” követéseként az elmúlt időszakban esetenkénti intézkedések alapján fizetett „anyagi elismerés” helyébe 1983-tól a „teljesítmény-elismerés” lépett. E juttatás fedezetét a központilag képződő illetmény- és bérmegetakarításokból fedezték.

A hadseregben is működő általános segélyezési rendszer szerény keretein felül került sor az időszak utolsó éveiben az éves illetmény- és bérfelállítás jóváhagyásával együtt, felülről kezdeményezett segélyezésre. Így alkalmanként – meghatározott jövedelemhatár alatt – több ezer tiszt, tiszthelyettes és polgári alkalmazott részesült egyidejűleg rendkívüli segélyben. Ez a sajátos megoldás a költségvetési eszközök minél teljesebb mértékű kihasználásával az állomány rászorultabb rétegei helyzetének javítása érdekében született.

A következőkben – a teljesség igénye nélkül – azon egyéb pénzbeli juttatások felsorolása található, amelyek felülvizsgálatával és szabályozásával a főnökségnek a tárgyidőszakban – esetenként többször is – foglalkoznia kellett. Ennek főbb okai: a fix összegű juttatásoknál a pénzromlás követése, valamint a személyi jövedelemadó bevezetése és változásai voltak. Az időszak folyamán természetesen új igények kielégítésére, illetőleg szabályozására is sor került.

A fenti körbe tartozó juttatások cím szerint:

- egyes munkaviszonyon kívüli tevékenységek díjazása (megbízási szerződések);
- a kedvezőtlen anyagi helyzetű tiszti, tiszthelyettesi és polgári alkalmazottak segélye (nem azonos az előzőekben említett rendkívüli segélyezéssel);
- a hivatásos állomány jubileumi jutalma;
- a tartalékállományba helyezett hivatásos állományúak leszerelési segélye;
- a hivatásos és továbbszolgáló katonák, valamint polgári alkalmazottak illetményelőlege;
- a katonai tanintézetek végzős hallgatói avatási előlege és avatási jutalma;

- a katonai tanintézetekben kiválóan végzett tisztek és tiszthelyettesek külföldi jutalomutazása (új juttatás);
- a hadsereg üdülőiben fizetendő térítési díjak;
- a többgyermekes családok üdültetési kedvezménye (új juttatás);
- a hajtóanyag költségmegtakarítási jutalék bevezetése a járművezetők és az üzemeltető technikai állomány részére (új jutatás);
- a hadsereg által fedezett kegyeleti kiadások normái és a temetési segélyek az elhunyt katonaszemélyek és kinevezett polgári alkalmazottak után;
- a bel és külföldi kiküldetési költségtérítések;
- az áthelyezettek és vezényeltek költségtérítései, munkába járási költségtérítése;
- az albérleti díj hozzájárulás;
- a hivatásos állományúak és családtagjaik egyszeri utazási kedvezménye;
- a sorkatonai szolgálatból leszerelők egyszeri pénzjuttatása;
- a sorkatonák kedvezményes helyközi utazása (új rendszer);
- az ünnepek és rendezvények vendéglátás költségei.

3.7. A hadsereg tagjai kárainak megtérítése

A hivatásos- (továbbszolgáló-) és a hadkötelezettség alapján szolgálatot teljesítő sor- és tartalékos állományú katonák kárainak, ezen belül az életük és testi épségük sérelmével összefüggésben keletkezett károk megtérítésére vonatkozó szabályok az előző időszakhoz képest nem változtak. Mivel az ilyen ügyek intézése – az egyszerű megítélésűek kivételével, amelyekben a parancsnokok dönthettek – már első fokon a főnökség feladatkörébe tartozott, a jogérvényesítés kiszélesedésével, s ennek megfelelően az ügyek felszaporodásával egyre növekvő feladatot jelentettek a pénzügyi vezető szerv számára.

A főnökség – még ha egyes ügyekben bizonyítási és igazolási nehézségek miatt voltak is késedelmek – alapvetően eleget tett a kártérítési ügyekben rá háruló feladatoknak és gondoskodott arról, hogy a károsultak az őket jogosan megillető kártérítéshez hozzájussanak.

A kiadott tájékoztatókon kívül ebben az időszokban szabályozó tevékenységként csupán a témához kapcsolódó PÜSZF intézkedés és a HM rendelet kidolgozása és kiadása említhető. Az előbbi a szolgálati kötelemmel összefüggő baleset, vagy megbetegedés következtében meghalt személyek hozzátartozóinak „intézményes” segélyezésére vonatkozó 1969. évi utasítást váltotta fel, az utóbbi pedig a károsultat megillető 20%-os késedelmi kamatra és a jogi képviselétével kapcsolatban felmerült költségre jogosultságról rendelkezett.

Említeni kell még a HM Titkárság és a PÜSZF-ség együttes tájékoztatójában kiadott intézkedést, amely a szolgálatteljesítés közben meghalt katonák kártérítésre jogosult hozzátartozóinak gyors megsegítésére – az egyébként járó kártérítésbe utólag beszámító – általános kártérítés azonnali kifizetését rendelte el.

3.8. A hadseregnek okozott károk megtérítése

Az előforduló káresemények számának és összegszerűségének növekedése indította a HM felső vezető szerveit, elsősorban a károkkal érintett anyagnem felelősöket, hogy a károkozó katonáknak a hadsereggel szemben fennálló anyagi felelősségére vonatkozó szabályok szigorítását kezdeményezzék. A szigorítással a többi fegyveres szerv is egyetértett.

A módosítások az 1970 áprilisában enyhített felelősségi szabályok visszakeményítését jelentették.

A főnökség a szigorítások, ugyanakkor a törvényességi követelmények figyelembevételével tett eleget a kártérítési eljárás irányításában és ellenőrzésében, valamint a konkrét kártérítési ügyek intézésében rá háruló feladatoknak.

Az időszakban többször is napirendre került a kiképzési költség megtérítésének szabályait megállapító rendelkezések módosítása. Ennek okai: az önkéntes leszerelések megszorodása az előírt minimális szolgálati idő (10 év) letöltése előtt, illetőleg sok esetben közvetlenül a főiskola elvégzése után, továbbá a költségek megtérítésére vonatkozó felfogás és a térítendő összegek változásai.

1983-ban egységes szabályozást nyert a katonák anyagi felelősségére-, továbbá a kiképzési költség megtérítésére vonatkozó, valamint a polgári alkalmazottak károkozása estén a Munka Törvénykönyve szerint kirótt kártérítések és teljesítésük nyilvántartása.

3.9. Baleset-elhárítás és munkavédelem

A hadsereg teljes személyi állományára kiterjedő baleset-elhárítási és munkavédelmi tevékenységi rendszer alapjait 1974. és 1980. között sikerült lerakni, illetőleg azt viszonylag rövid időn belül megfelelő színvonalon szervezték tenni. Ennek tényét az 1980 novemberében megtartott MN I. Munkavédelmi Konferenciája is megállapította.

Az 1981-től 1990 tavaszáig terjedő időszak jellemzője a főnökség baleset-elhárítást és munkavédelmet szervező, irányító és ellenőrző tevékenységének, illetőleg az e területen rá háruló konkrét feladatok végzésében való részvételének kiteljesedése.

Ezekben az években is meghatározó szerepe volt a szabályozó tevékenységnek, amelyet a főnökség egyrészt a megjelent általános érvényű munkavédelmi jogszabályok hadseregbeli alkalmazásával kapcsolatban, másrészt pedig a hadseregen belül összegyűlt tapasztalatok alapján szükséges rendelkezések kidolgozásában végzett.

A balesetekről és a munkavédelem helyzetéről a főnökség által évente készített jelentésekből kitűnt, hogy a szervezett balesetelhárítási és munkavédelmi tevékenység hatására fokozatosan csökkent a balesetek száma, ezen belül is különösen a súlyosabb, vagy halálos eredménnyel végződőké.

Ebben a helyzetben következett be a korábban már említett változás, amely 1990 tavaszán, a Magyar Honvédség Parancsnokságának létrehozásakor a Balesetelhárítási- és munkavédelmi osztályt már az MH Anyagi- és Technikai Főcsoportfőnökség szervezetébe delegálta.

Ezzel a pénzügyi vezető szervtől elkerült a teljes állományt érintően több mint 15 éve, a polgári alkalmazottak tekintetében pedig mintegy 35 éve végzett, zömében műszaki jellegű tevékenység.

3.10. Pénzügyi ellenőrzés

A főnökség az 1981. januártól 1990. tavaszig terjedő időszakban is évtizedes hagyományaihoz híven, kellő színvonalon végezte a hatáskörébe tartozó pénzügyi ellenőrzéseket. A terveknek megfelelően tett eleget felügyeleti szakellenőrzési és a miniszteri szemléken való részvételi kötelezettségének. Az ellenőrzés fő módszere az átfogó ellenőrzés volt, amely mellett több esetben került sor témavizsgálatok tartására és céllenőrzések végrehajtására is.

A felügyeleti ellenőrzések keretében a vezérkar (MNVK Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség) hatáskörébe tartozott a gazdálkodás (ezen belül az anyagi-pénzügyi tervezés, az anyagok és eszközök rendeltetésszerű felhasználása, a készletek alakulása) szakellenőrzése. A pénzgazdálkodás, a pénzügyek szakellenőrzésének szervezése és irányítása, illetőleg felső szinten történő végzése a Pénzügyi Szolgálatfőnökség feladatát képezte. Az (összevont) felsőszintű gazdálkodó szervek szakellenőrzés, illetőleg parancsnoki ellenőrzés keretében ugyancsak ellenőrizték a szolgálati alárendeltségükbe tartozó katonai szervek anyag- és pénzgazdálkodását.

3.11. Egyéb területek

Az ebben a fejezetben külön címek alatt kiemelt pénzügyi (a pénzügyhöz tartozó) munkaterületeken kívül folyó szabályozási, irányítási és ellenőrző tevékenységek közül a következőkről – ha röviden is – mindenképpen említést kell tenni.

Az 1960-ban kiadott MN Pénzügyi Utasítás helyébe 1977-ben lépett, az érvényes pénzügyi vonatkozású jogszabályokat, utasításokat és intézkedéseket tartalmazó „Gyűjtemény”-t, a nagy számban megjelent módosításokra és új intézkedésekre tekintettel, most már rövidebb idő – 8 év – elteltével meg kellett újítani.

A polgári alkalmazottak munkaviszonyával kapcsolatos rendelkezések változásai, illetőleg a hadsereg belső szabályozási igényei nyomán került sor a tárgyidőszakban a Munka Törvénykönyve HM végrehajtási utasításának módosításaira.

Az időszakon belül kétszer, 1982-ben a 106/131., 1988-ban a 106/418. nyt. számon megújításra került – a hatályos pénzügyi rendelkezések „Gyűjtemény”-éhez hasonlóan erre a területre készített – a „Munka Törvénykönyve és végrehajtási rendeletei a néphadsereg polgári alkalmazottai részére” című, előzőleg 1975-ben kiadott, gyűjteményes kiadvány is.

Az időszak jelentős új feladatát képezte a főnökség és a szolgálat egésze számára az 1988. január 1-jével hatályba lépett új adórendszer hadseregbeli bevezetésének és működtetésének megszervezése. Az adóhatóság szervezetén belül – elsősorban adatvédelmi okokból – a fegyveres szervek adóügyeivel foglalkozó elkülönült szervezet (Általános Főosztály), valamint az APEH központjában is az e területtel foglalkozó osztály (később főosztály) került létrehozásra.

A jogszabály előkészítés időszakának fontos része volt a sajátos katonai juttatások elhelyezése a személyi jövedelemadó rendszerében, valamint az adómentességek megállapításában való részvétel, különösen a sor-, tartalékos- és hallgatói állomány, de a hivatásos állomány számos juttatása tekintetében is.

A 80-as évtized elején napirendre került a hadsereg harckészültségi-, mozgósítási- és háborús feladatai pénzügyi biztosításának újbóli szabályozása is.

3.12. A pénzügyi információ- és adatfeldolgozási rendszer (PIAR)

Az 1980-1982. években a pénzügyi információ- és adatfeldolgozási rendszer meglévő elemeinek folyamatos működtetése mellett megtörtént a műszaki rekonstrukció, a már működő modulok R-10-ről R-11 számítógépre történő átszervezése, az ehhez szükséges rendszerdokumentációk kidolgozása. Közben megjelentek az első személyi számítógépek is a Központban. A Commodore 64-esek mellett Spectrum, VPPC és VT-16 számítógépeket is alkalmaztak, de ekkor még az egyéni érdeklődés vezérelte az önálló alkotókat. Erős korlátot jelentett a számítógépek alacsony hatékonysága, szűk kapacitása, alacsony szintű kommunikáció készsége. Először az IBM-XT számítógépek nyújtottak valódi segítséget, mert az R-11-gyel összekapcsolva jelentősen megnövelték a terminálok számát, megkönnyítették a programok írását, tárolását, igaz, hogy ekkor még sok nehézséget okozott a kisgép-nagykép közti adatátvitel.

A fejlesztések alig fejeződtek be, máris új igény jelentkezett: a személyi jövedelemadó-rendszer bevezetésével kapcsolatos feladatok.

A 80-as évtized kezdetére a pénzügyi információ- és adatfeldolgozási rendszer (PIAR) keretében kiépült a tiszti, tiszthelyettesi állomány illetményének, valamint egyéb meghatározott körű pénzbeli járandóságainak központi számfejtését biztosító tiszti, tiszthelyettesi alrendszere és bevezetésre került a gazdálkodó szervezeteknél végbemenő gazdasági események számítógéppel végrehajtott szintetikus könyvelésének alrendszere (a könyvviteli modul).

3.13. Az információrendszer (PIAR) alrendszerei:

a.) általános alrendszer (valamennyi alrendszerhez szükséges adatokra, így például a katonai szervezetekre, a pénzügyi szolgálat béke és háborús szervezetére, a katonák életkorára stb. vonatkozó adatokra);

b.) statisztikai alrendszer (a többi alrendszerrel összefüggő statisztikai adatok gyűjtésére);

c.) személyi alrendszer (az illetmények, munkabérek és egyéb meghatározott körű járandóságok, valamint a tisztek és tiszthelyettesek nyugdíja megállapításával, illetve folyósításával összefüggő feldolgozásokra, információkra);

d.) számviteli alrendszer (a gazdálkodó szervezeteknél végbemenő gazdasági események – az MN számlarendje szerinti – szintetikus könyvelésére, a költségvetési előirányzatokra, valamint a beszámoló jelentésekre vonatkozó adatokra);

e.) egyéb alrendszer (a hadsereg vagyonában okozott károkra, a hadsereg tagjai által elszenvedett balesetekkel összefüggő kártalanításokra, továbbá egyéb, központi adatbázissal nem rendelkező adatokra).

1984-ben felgyorsult a munkabérekre és társadalombiztosítási ellátásokra vonatkozó, polgári alkalmazotti modul fejlesztése, majd 1985. május-június hónapokban – párhuzamos adatfeldolgozás mellett – megkezdődött a polgári alkalmazotti állomány lépcsőzetes bevonása a 28/1985.(HK.10.) MN PÜSZF intézkedésben meghatározott rendszerbe. A teljes polgári alkalmazotti létszámra kiterjedő központi számítógépes munkabér elszámolás – a párhuzamos (manuális) számfejtés megszüntetésével – 1986. május 1.-vel került bevezetésre.

Források

1. Dr. Lontai Lajos nyá. vezérőrnagy: A HM Pénzügyi Csoportfőnöksége és utódszervezeteinek története (Kézirat: HM KPÜ Szakkönyvtár; „Költségvetés, Pénzügy, Számvitel” I/1., II/1., III/1-2.)
2. Tájékoztató: „A HM Pénzügyi és Számviteli Szolgálat felépítése, vezetése és működési rendszere” („Költségvetés, Pénzügy, Számvitel” Különszáma, 2003. július)
3. „A honvédelem négy éve 1994-98.” Zrínyi Kiadó
4. Internetes portál (hm.gov.hu/hírek) 2009.04.14.

5. Év értékelő, feladatszabó értekezletek anyagai.(208/2007. HM KPÜ VIG intézkedés; 129/2008. HM KPÜ VIG intézkedés; a 2008. évi feladatok végrehajtásának értékeléséről és a 2009. évi feladatokról szóló HM KPÜ VIG intézkedés-tervezet)
6. Dr. Bolykiné Megyeri Judit: „A HM Pénzügyi Szolgálatának története” (HM KPÜ szakkönyvtár)
7. A HM Pénzügyi és Számviteli Szolgálat Alapító Okirata, 36/1996. (HK 24.) HM Határozat
8. „Javaslat a HM Pénzügyi és Számviteli Szolgálat átalakítására” (HM KPÜ Irattár. Nyt. szám: 379/57/2006.)
9. „Összefoglaló jelentés a HM PSZSZ átalakításával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról” (HM KPÜ Irattár. nyt. szám: 938/76/2007.)
10. A HM Közgazdasági és Pénzügyi Ügynökség Kollektív Szerződése. (Nyt. szám:12/229)
11. A HM Szervezeti és Működési Szabályzata (1985)
12. A HM Hatásköri Szabályzata (1985)
13. A HM Közgazdasági és Pénzügyi Ügynökség Szervezeti és Működési Szabályzata (Nyt. szám: 12/102)
14. A HM Közgazdasági és Pénzügyi Ügynökség (Kiadmányozási, Feladat-és) Hatásköri Jegyzéke (Nyt. szám: 791/8/2007)
15. A HM Közgazdasági és Pénzügyi Ügynökség alapításáról szóló 119/2006. (HK 23.) HM határozat
16. A HM Szervezeti és Működési Szabályzata [A 82/2007. (MK 108.) HM utasítással módosított 82/2006. (MK 94.) HM utasítás.]
17. A 2329/2004. (XII. 21.) Korm. határozatban meghatározott szervezeti korszerűsítéssel és létszámcsökkentéssel összefüggő feladatokról szóló 6/2005. (HK 4.) HM utasítás

18. „Költségvetés Pénzügy Számvitel” I-X. évfolyam (HM KPÜ szakkönyvtár)
19. „MÉRLEG” I-IX. évfolyam (HM KPÜ szakkönyvtár)

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Ámr.	Az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. r.; 292/2009.(XII.19.) Korm. r.
BM	Belügyminisztérium
EU	Európai Unió
Hjt.	A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény
HM	Honvédelmi Minisztérium
HM HMRS	HM Humán Resources Management System (Integrált humánpolitikai alrendszer)
HM KGIR	HM Költségvetés Gazdálkodás Információs Rendszer
HM KPSZH	HM Központi Pénzügyi és Számviteli Hivatal
HM KPÜ	HM Közgazdasági és Pénzügyi Ügynökség
HM PüSZCSF	HM Pénzügyi és Számviteli Csoportfőnökség
HM VGF	HM Védelemgazdasági Főosztály
HM VTISZÁT	HM Védelemi Tervezési és Infrastrukturális Szakállamtitkár

HVK	Honvéd Vezérkar
Hvt.	A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény
IAJI	Illetményszámfejtő, Adó és Járulékszámoló Igazgatóság
IM	Igazságügyi Minisztérium
IMNYI	Illetmény, Munkaügyi és Nyugdíjmegállapító Igazgatóság
Kjt.	A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KSZI	Költségvetési és Számviteli Igazgatóság
Ktv.	Köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény
MÁK	Magyar Államkincstár
MH	Magyar Honvédség
MH KPF	MH Közgazdasági és Pénzügyi Főnökség
MHP	Magyar Honvédség Parancsnoksága
MN	Magyar Néphadsereg
MNB	Magyar Nemzeti Bank
Mt.	Munka Törvénykönyve
NATO	Észak Atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organization)

PüCSF	Pénzügyi Csoportfőnökség
PüF	Pénzügyi Főnökség
PüSZF	Pénzügyi Szolgálatfőnökség
PÜSZNYK	Pénzügyi Számító és Nyugdíjmegállapító Központ
SGSZ	Sajátosan Gazdálkodó Szervezet
SZOT	Szakszervezetek Országos Tanácsa
VPTI	Vezetés- és Program Támogató Igazgatóság
PIAR	Pénzügyi Információs és Adatfeldolgozási Rendszer
FEUVE	Folyamatba épített, Előzetes, Utólagos és Vezetői Ellenőrzés
PM	Pénzügyminisztérium
Pa.	Polgári alkalmazott
SZMSZ	Szervezeti és Működési Szabályzat